

VAKÁCIÓ

III. ÉVFOLYAM

6. SZÁM

ROMA LAP

1995. JÚNIUS

ÁRA: 14,50 Ft

HOSSZÚ ÚT

LD
„LUNGO DROM”

P O S T A F O R D U L T V A L

Magyar Televízió
Horváth Ádám elnök úr
részére

Tisztelt Elnök Úr!

Megdöbbenéssel és csalódottsággal kell tudomásul vennünk, hogy a Magyar Televízió egyetlen híradásban sem számolt be arról a június 21-i találkozóról, amelyen **Horn Gyula** miniszterelnök fogadta a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatainak elnökeit.

Azért is fontos volt mindez számunkra, mert a magyarországi nemzetiségek legitim képviselői személyesen cserélhettek eszmét a Magyar Köztársaság miniszterelnökével azokról a kérdésekről, amelyek döntően befolyásolják a kisebbségek helyzetét. Ezen a találkozón szinte minden olyan lényegbevágó problémakör szóba került, amely akár a kisebbségek társadalmi, kulturális helyzetét, akár az oktatással, művelődéssel kapcsolatos jelenségeket érintette. Mivel a kormány és az érintett szervezetek egyetértettek abban,

hogy az együttműködés e kérdések megoldásában elkerülhetetlen. Ugyanakkor nemcsak a nemzetiségek, hanem az egész ország érdekeit szolgálják: a közszolgálati szerepet is betöltő Magyar Televízió távolmaradása mind ezen szempontból indokolatlan. Ha ez a gyakorlat — mint ahogyan korábban erre már volt utaló jel — általánossá

válik, minden bizonnyal a többségi és a kisebbségi társadalom hátrányára történik. Olyan elvi és konkrét politikai megállapodások születtek, melyek bizvást számíthatnak közérdeklődésre. Kérjük elnök urat, szíveskedjen tájékoztatni arról bennünket, milyen okok vagy körülmények játszottak szerepet abban, hogy a Magyar Televízió ezt az eseményt nem minősítette hírnek. Egyúttal megemlíttük, hogy az önnek küldött levelet tájékoztatóul Horn Gyula miniszterelnök úrnak is eljuttatjuk.

Budapest, 1995. június 27.

Tisztelettel:

Farkas Flórián
Országos Cigány Kisebbségi
Önkormányzat elnöke

Enciklopédia

Czutor Béla (1863-1911)

(Vásárhelyi) Czutor Béla, Hódmezővásárhely első primása és karnagya, született 1863. február hó 4-én Hódmezővásárhelyen, s ugyanott járt iskolába.

Hegedülni már egészen kisgyermekkorában kezdett, s a zenei ismeretekben első oktatója édesapja volt, majd később Menner János szegedi zenatanár, akitől a zenei hangjegyek ismeretét szerezte. Tanulmányában oly gyorsan haladt előre, hogy 14 éves korában már a hódmezővásárhelyi zenekarnak lett a vezérprimása.

Zenei ismereteit bővítendő, Aradra ment a híres **Kiss Józsi** zenekarához, majd Szegedre a **Fehér Poldi**-hoz, ahol huzamosabb ideig maradt. Czutor Béla 1884-ben visszatért szülővárosába, Vásárhelyre, s itt önálló zenekart alakított, melynek egyúttal karnagya is volt.

Közben meghívást nyert a fővárosba is **Balázs Kálmán** zenekarához, sőt, többször hívták külföldre, még Amerikába is, de a meghívásokat soha nem fogadta el, mert betegeskedése megakadályozta abban, hogy messzebb útra, idegenbe menjen pénzt és dicsőséget keresni.

Elismerésben szülővárosában is volt része, melynek közönsége mindig szeretettel vette körül. Még az irodalmi világ is tudomást vett róla, mert a nyolcvanas években **Pósa Lajos** írta róla a **Dankó Pista** által megzenésített, s országszerte ismert

szép dalt: „Vásárhelyi sétatéren, Béla cigány muzsikál”...

Tudomást vett róla a távoli Amerika is. A „The Evening Post” című lap egyik előkelő munkatársa, aki 1900-ban európai körutat tett, s Hódmezővásárhelyen is megfordult, egész cikket szentelt művészetének a lapban, azt írván többek között róla: „A legnagyobb cigány művészt Hódmezővásárhelyen láttuk. Czutor Bélát, aki nekünk halálos betegen játszott. Lehetetlen ecsetelni ennek a cigánynak a zsenialitását...”

Vásárhelyen kívül játszott még nyaranta Czutor Béla több fürdőhelyen, így Marillán és Tátrafüreden. Ez utóbbi helyen különösen a mág-násvilág szeretetével és tetszésével találkozott. Nagyobb diadala 1893-ban volt Szegeden október 22-én, amikor a szegedi színházban rendezett cigány hangverseny alkalmával a szegedi és vidéki zenekarok elől az első díjat, Szeged város cserfalombbal övezett ezüst emléklapját nyerte el, Vásárhely közönsége is egy ezüst koszorúval honorálta művészetét.

A Vásárhelyen rendezett Dankó estély alkalmával ugyancsak a vásárhelyi közönség egy arany pecsétygyűrűt és egy pár arany kézelőgombot adott át neki szeretetének és tisztelésének jeléül.

Béla cigány résztvevett a Nagyvárad-i Nemzeti Színház által rendezett cigánymuzsikus versenyen, ahol a nagy aranyérmet nyerte el.

Címlapon:

Hargitai Lajos felvétele

LD
„LUNGO DROM”

ROMA LAP
Megjelenik havonta
a Nemzeti és Etnikai
Kisebbségi Hivatal
támogatásával

Kiadja:
az „Oktatási és
Továbbképzési
Központ”
Alapítvány

5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Telefon/telefax: (56) 420-110

Főszerkesztő: **Paksi Éva**
Szerkesztő: **Csillei Béla**
Tervezőszerkesztő: **Pozsa József**
Fotóriporter: **Hargitai Lajos**

Felélő kiadó: **Farkas Flórián**

Nyomdai munkák:
REPRÓ STÚDIO Nyomdaipari Egyéni Cég,
Verseghy Nyomda Kft.
Szolnok
ISSN 1216-982X

TÖREDÉKEK, AVAGY MINDEN „CSODA” HÁROM NAPIG TART

Egy hír:

„Heves városában hulladék ólomakkumulátorokat dolgoztak fel cigánycsaládok. A szétbontott akkumulátorból olvasztással gyűjtötték össze az ólmot, s az ezzel járó mérgezés hatására meghalt egy csecsemő. A vizsgálatok kiderítették, hogy a talaj súlyosan szennyezett ólommal, ami rendkívül veszélyes egészségügyileg.”

Egy mondat:

„A megélhetésért kénytelenek eladni gyermekeik egészségét.”

Egy másik mondat:

„Értsék meg: semmi mást nem akarnak a cigányok, csak megélni. Most meg ujjal mutogatnak ránk, hogy megmérgeztük a gyerekeinket. Ezek a szegény emberek pedig éppen azt nem akarták, hogy éhen haljon a családjuk.”

Egy sajtótájékoztató:

„A Heves megyei tisztii főorvos, **dr. Müller Erzsébet** elmondása szerint Hevesen összesen 1225 emberen végeztek szűrővizsgálatot, s ebből 65 kisgyermek és 13 felnőtt a vérében találtak olyan magas ólomszintet, hogy kezelni kellett őket.”

Egy szakvélemény:

„Az ólom szájon át is mérgezhet. A festék, a törmelék bocsát ki veszedelmes porokat, belélegezhetjük füst által is. Ritkán ugyan, mégis előfordul a mérgezés oly módon, hogy szilárd ólomdózis jut szájon át a szervezetbe. Mégpedig úgy, hogy a földön játszó gyermekek a kezüket a szájukba veszik...”

A tünetek drámaiak: étvágytalanság, ingerlékenység, vagy éppen ellenkezőleg, apátia tapasztalható. Mindemellett súlyos alhasi görcsök, hányás, hasmenés, netán

székrekedés rontja az ólommérgezett amúgy is rossz közérzetét. A fejfájás, alsó végtagi izomgörcsök, az ólomszulfidtól fekete széklet, görcsrohamok a további jellemző tünetek. A krónikus ólommérgezés a központi idegrendszer, a vérképzőszervek és a tápcsatorna változó mértékű károsodásával jár.”

Egy objektív jegyzet:

„A helyzet pedig úgy áll, hogy éppen ezek a telepiek megpróbálták segíteni önmagukon. Azt csinálták, amit a cigányok több száz éve tesznek, elvégzik azt a munkát, amit senki más nem vállal. Nem azért teszik ezt, mert természetük diktálja, mert ehhez van kedvük. Visszalökték őket. Nincs más.

A dankótelepi eset szól arról is, hogy ezek az emberek tudatlanságból is vállalták a halálos veszélyt. És elárulja, rettentő elszigeteltségben élnek. A közöny fehér foltokat teremt. Ki szólt: vigyázat, bajba kerültek! Egy-egy ilyen eset késői figyelemztetés. Az ólom nem csupán a cigányokat mérgezi.”

És egy szubjektív vélemény (tőlem):

Hevesen ólommérgezésben meghalt egy 15 hónapos gyermek. Sajnálkozunk, felháborodunk, felelősöket keresünk, véleményt nyilvánítunk. Aztán eltelik a bűvös három nap, és már csak homályosan emlékszünk, mi is volt az az esemény, ami könnyeket csalt a szemünkbe. Valamit azonban elfelejtettünk: a hevesi romák ott maradtak az ólommal súlyosan szennyezett Dankó telepen. Munkájuk mindezek után sincs.

Paksi Éva

Találkozás a miniszterelnökkel

Horn Gyula miniszterelnök úr 1995. június 21-én fogadta a nemzeti és etnikai kisebbségek országos elnökeit. A találkozóról kérdeztük **Farkas Flóriánt**, az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnökét.

– A történelemben ez volt az első olyan eset, amikor miniszterelnöki szinten kapott meghallgatást a cigányság problémája közvetlenül a cigányságtól. A miniszterelnök úr a cigányság problémáját súlyos belpolitikai, gazdasági jelenségnek minősítette. Egyetértett azzal, hogy a cigányság ügyét közösen kell kezelni és sürgős beavatkozásra van szükség.

A kormányprogramban Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye a foglalkoztatás tekintetében kiemelten lesz kezelve. Az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat javaslatát – miszerint az ezekben a megyékben élő cigányok a foglalkoztatási program keretében kapjanak prioritást, pozitív megkülönböztetést – a miniszterelnök úr elfogadta. Külön öröm, hogy Borsod megyében, amely a legkritikusabb térsége az országnak, német támogatással komplex foglalkoztatási programot fog a kormány végrehajtani. Ebben a programban folyamatos részvételt biztosít az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzatnak.

Örvendetesnek és támogatódnak minősítette a miniszterelnök úr az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat azon igényét, hogy országos jogvédő hálózatot kell létrehozni a cigány önkormányzaton belül.

Támogatandónak ítélte azt az igényünket is, miszerint mind személyileg, mind szakmailag meg kell erősíteni a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalt. Ezzel kapcsolatos koncepciókat egy nappal korábban adtam át **Tabajdi Csabának**, a kisebbségi ügyekért felelős politikai államtitkárnak.

Lehetőséget biztosított a miniszterelnök úr az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzatnak, hogy részt vegyen a média-törvénytervezet véglegesítésében. Annál is inkább szükség van erre, mivel – mint annyi másszor – ezúttal sem adott hírt a Magyar Televízió erről a találkozóról.

Lehetőséget kaptunk arra, hogy pontosan jelöljük meg, melyik megyében és milyen településen, milyen jellegű változtatást vagy szakmai segítséget akarunk illetve szeretnénk az oktatás területén. Ugyanakkor garanciát kaptunk arra is, hogy a kormány a törvényben is megfogalmazottak alapján támogatja, hogy az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat gyakorolhassa kulturális autonómiáját.

A Kormány elkészítette a cigányság helyzetéről szóló anyagát, melyet államigazgatási egyeztetés előtt az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat fog véleményezni.

Nyitott kérdés maradt a kisebbségek parlamenti képviselete, miután az országgyűlési pártok többsége ezt sajnos nem támogatja. Önkormányzatunk azonban ki fog dolgozni egy olyan tervezetet, amely egy házszabály módosításával megoldhatja az ideiglenes parlamenti képviseletet.

Ombudsmanok választása

– Az Országgyűlés 1995. június 30-án titkos szavazással **Gönczöl Katalint** az állampolgári jogok országgyűlési biztosának, **Polt Pétert** az állampolgári jogok országgyűlési biztosa általános helyettesének, **Majtényi Lászlót** adatvédelmi biztosnak, **Kaltenbach Jenőt** pedig a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának választotta. Ennek az intézménynek Magyarországon még nincs gyakorlata, így talán a többség számára nem is egészen nyilvánvaló, hogy mit jelent és miért van rá szükség?

– Az ombudsmanok szerepe az, hogy képviseljék a kiserbert ott, ahol magától leginkább csak elbukhat: az állami-gazgatás bonyolult rendszerében. Háromféle ombudsman van, feladataik különböző szakterületre oszlanak, így külön van állampolgári biztos a számunkra legfontosabb területnek, a kisebbségi jogoknak is. A dolog lényege, hogy ha a roma embernek az államigazgatásban, tehát az önkormányzatnál, a rendőrségnél, vagy az ügyészségen bármilyen sérel-

A miniszterelnök fogadta a nemzeti és etnikai kisebbségek országos elnökeit

me van, fog egy tollat és egy papírt, megírja Kaltenbach Jenő kisebbségi biztosnak Budapestre, akinek a hivatala ezt köteles kivizsgálni. Ez az intézmény az, amely minden állami hatóság fölött áll, és azokat, ha jogsértést tapasztal, utasíthatja, illetve kötelezheti. De arra is joga van, hogy felálljon a Parlamentben és ott javaslatot tegyen bizonyos döntések meghozatalára illetve törvénymódosítására, és aztán a Parlament szintén köteles az általa javasoltakat napirendre tűzni és döntést hozni. Mivel a kisebbségi törvénnyel elég sok problémánk van – és nemcsak nekünk, hanem az összes kisebbségnek – számunkra ez most nagy lehetőség, mert így végre van valaki, akinek a szavára akár ez a törvény is megváltoztatható.

Tanácskozás az ORFK-on

– A napokban az Országos Rendőr Főkapitányság meghívta Önt és az önkormányzat képviselőit parancsnoki értekezletére. Összefoglalná a tanácskozáson elhangzottakat?

– Az ORFK vezetése támogatott többek között azt a kezdeményezésünket, hogy a rendőri szakközépiskolákban az önkormányzatunk által kijelölt képviselők előadást tartsanak a cigányok történetéről, kultúrájáról, életmódjáról vagyis a másságról. A tanácskozáson jelen volt **Kuncze Gábor** belügyminiszter úr is, aki hangsúlyozta, hogy a roma vezetők és a rendőrség jövőbeni együttműködése a cigányokkal szemben megnyilvánu-

ló előítéletek és a diszkrimináció ellen irányul, nem pedig a bűnözők védelmére. Javasolta, hogy cigány szervezetek delegáljanak képviselőket az Országos Bűnmegelőzési Tanácsba.

Pintér Sándor főkapitány úr utasította az értekezleten megjelent megyei vezetőket, hogy július 30-ig jelöljenek ki egy-egy szakembert, aki napi kapcsolatban áll majd az adott megye roma vezetőivel.

Önkormányzatunk objektív vizsgálatokat és a bűnmegelőzés terén folyamatos együttműködést vár az új lehetőségtől. A megállapodás lehetőséget teremt arra is, hogy a megyék kapitányságai és a helyi cigány önkormányzatok képviselői folyamatosan konzultáljanak bizonyos ügyekben.

Paksi Éva

A HALÁL ÓLOM KÉPÉBEN ÉRKEZETT

Heves kisváros.

Azt hihetné az ember, hogy ott semmit sem lehet titokban tartani.

A kisvárosi embert minden érdekli.

Mindenről tud, ami környezetében zajlik, és mindenről van véleménye is.

Talán az sem volt titok a hevesiek előtt, hogy a város cigánytelepén, mely nagyjából három utcából áll, a szegénység furcsa foglalatosságra ösztönözte a romákat.

Olyan – egyébként igen veszélyes – tevékenységekre vállalkoztak az ott élők, mint a használt akkumulátorok szétszerelése.

varokon szennyezték a talaj is, a fől-szálló por újra mérgez.

Konkoly Dezső a város egyik legismertebb cigány vállalkozója. Főleg fémekkel kereskedik. Néha ő is vásárolt ólmot a többi romától.

– Nem az a baj, hogy nagy mennyiségben olvasztották ki az akkumulátor celláit, hanem az, ahogyan csinálták.

– **Hogyan jutnak az akkumulátorhoz?**

– Összeszedik az út mellett, a szemételepen. Van, aki elmegy egy-két vállalkozóhoz, elkéri a hasznavehetetlen akkukat. Néha ingyen is odaadják, csak vigyék. Aztán kiölik belőle a savat...

– **Azt is az udvarra?**

– Oda is. Meg az út mellé. A dobozt szétverik, a cellákat kiszedik és megolvasztják. Nincs miből

Köztudomású, hogy ma Magyarországon egyetlen cég sincs, amelyik a kiszuperált telepek mentesítésével foglalkozna. A savval, ólommal töltött dobozok pedig lassan ellepik a szemételepeket, az útmenti árkokat. Az ólom pedig roppant mérgező. Az ólmozott motorbenzinek gőzétől betegszenek meg – gyakran súlyosan – a városlakók, közülük is főleg a gyerekek. A tragédia megtörtént: egy tizenöt hónapos kislány meghalt ólommérgezésben, egy sor gyereket kezeltek, kezelnek ma is kórházban, s elérte a mérgezés a felnőtteket is.

A cigánytelepen, mely a város Fő útjáról nyíló három utcából áll, hétköznapiakon is nagy a nyüzsgés. Ezerötszáz roma lakik ott, s szinte kivétel nélkül mind munka nélkül van. Elzárkóznak a kíváncsi tekintetek elől, gorombán küldik el a „Lungo Drom” fotósát is. Nincs ott semmi látnivaló, mondják. Aztán egyikük mégis szóba áll velünk.

— Nem hiányzik nekünk ez a nagy nyilvánosság, van elég bajunk enélkül is. Értsék meg: semmi mást nem akarnak a cigányok csak megélni. Most meg ujjal mutogatnak ráink, hogy megmérgeztük a gyerekeinket. Ezek a szegény emberek pedig éppen azt nem akarták, hogy éhen haljon a családjuk.

A telepen nemrég megjelentek a kisebbségi önkormányzat plakátjai. Ezekben **Lólé Mihály**, az önkormányzat elnöke néhány tanácsot ad a későbbiekre vonatkozóan. Leírja, hogy mit kell tenni annak érdekében, hogy ne súlyosbodjon a helyzet. Hiszen az ud-

Lólé Mihály

A cigánytelepen hétköznapiak is nagy a nyüzsgés

megélni az embereknek. Sokan azt sem tudják, hogy az ólom mérgező.

Lólé Mihálynak mostanában elég sok dolga akad. A kisebbségi irodán veszik le a vért az önként jelentkezőktől a vizsgálathoz. S a telepen lakók nagyobbik része jelentkezik is a vizsgálatra.

– Vannak, akik be sem engednek senkit a portára. Azt mondják, senkinek semmi köze ahhoz, hogy ők mit csinálnak. Nem veszik komolyan az egészséget. Nem érdekli őket, hogy az életükkel játszanak. És éppen azok, akik nagyban csinálják.

– Az mit jelent?

– Nagy tételben szerzik be az akkumulátort, szinte csak ebből élnek. Leginkább azok foglalkoznak ezzel, akiknek semmilyen jövedelmük nincs, csak a családi pótlék. Most aztán megvan a baj. És nem csak a cigányok, de a környékbeli magyarok is megbetegedtek. A füst, a gőz miatt. Félnék is a telep lakói, hogy megbüntetik őket. De a települési

önkormányzat nagyon korrekt volt, nem kérte a büntetést.

A szükség nagy úr. Az elnök elmondja, hogy a mezőgazdasági nagyüzem széthullása óta paraszti munka is alig van, meg aztán nem is igen értenek a cigányok a kapáláshoz. A munkanélküliség 98 százalékos a cigányok körében, ez vezetett az akkumulátorozáshoz, s a tragédiához is.

– Amikor a kislány beteg lett, azt hitték agyhártyagyulladás. Aztán derült ki, hogy ólommérgezés. Na, akkor kezdődött el a szűrés, amely kimutatta a tömeges mérgezést. Azóta ezer emberrel is többet megvizsgáltak, de még mindig vannak jelentkezők. Ha nincs ez a sajnálatos eset, akkor nem tudjuk, mitől betegszenek, halnak meg az emberek korán.

– Hány gyereket vittek kórházba?

– Eddig hatvanhetet. A felnőttek közül most ment be az első öt. Őket

kezelik, méregtelenítik, de nem lehet tudni, nem esnek-e vissza a fertőzött talaj miatt. Ezért is mondjuk, hogyha száraz az idő, locsolják le egy kicsit az udvart, ahol az ólmot tárolták, olvasztották. De ne nagyon, mert akkor meg a talajvízbe kerülhet. Nem is tudom, mi lenne a jó megoldás, talán a talajcsere. Összesen negyvenhárom udvarról vettek talajmintát. Egy helyen volt nagyon magas a föld ólomtartalma, de szinte mindenhol a többszörösét mérték a megengedettnek.

Lólé Mihály azt mondja, nagy baj van, nagyon sok a szegény. Nem csak a romák között, de ott nagyobb arányban. Lassan a cigányok a szemetén túró kutyákat is elzavarják, ők állnak a helyükbe. Ezek az elnök szavai. Sajnos, sok igazság van bennük. A szegénység öl. Megöli a lelket, de megöli a testet is.

A. Szabó Imre

Gávavencsellőtől a minisztériumig

BESZÉLGETÉS RADULY ISTVÁNNAL

Egyik kezében telefon, a másikban toll, és jegyzetel.

Tárgyal, válaszol, diktál, aláír, dossziékban lapoz, irattartóban keresgél.

A beígért interjú nem akar összejönni. Kérdés, pármondatos válasz,

és már újra csörög a telefon, benyitnak az ajtón, látogató érkezik.

A szemközti asztalon Pólya Zoltán, csetényi tanító körmöli az útmutatásai

alapján megfogalmazott pályázatot. Belép Ferkovics József festőművész,

legújabb alkotásaival. Miközben gyönyörködünk a rajzokban,

újabb ügyintézés. Ismét egy pályázó, tájékoztatás, tanács

s megint telefon. Raduly Istvánnak, a Művelődési és Köznevelési

Minisztérium Kisebbségi Főosztálya

közművelődési osztályvezetőjének ilyen egy napja.

– Szokott-e ebédelni egyáltalán?

Jut-e idő a kávé kivételére is?

– Általában sikerül – válaszolja nevetve –, mint most is, ebéd közben adom ezt az interjút. Vagy interjú közben ebédek – tűnődik el tanácstalanul. – Lehet, mindkettő egyszerre!

Aki felületesen ismeri a köztisztviselő munkáját, gyakorta gondolhatja, a papírok mögött nincs valós tevékenység. Holott épp ellenkezőleg. Vallom azt hogy soha nem az akták, hanem a mögöttes emberek a fontosak. Úgy vélem, ez a poszt megköveteli mindenkitől az emberek tiszteletét, problémáik érző-értő kezelését. Mikor elvállaltam

ezt a feladatot, megfogadtam, hogy mindig az emberekért, a közösségekért, a cigányság művelődésének elősegítéséért fogok dolgozni. Talán nem állok messze az igazságtól, ha úgy vélem, ez kiemelt feladata annak, aki erre a munkára adja a fejét.

– Mi a fő feladata az osztálynak? Melyek a legfontosabb területek, programok?

– Abból az alapvető igazságból kell kiindulnunk, hogy a cigányság nem képes felemelkedni értelmiség és megfelelő középosztály hiányában. Ehhez egyetlen út vezet, a folyamatos tanulás és művelődés. Kollégám, Bicskei Edit az oktatásért, magam pedig a közművelődésért tevékenykedünk. Ez a munka felöleli a pályázatoktól a kisközösségek segítésén át a művészek, alkotók munkájának támogatását, anyagi és egyéb téren. Ennek több módja van. Az első a pályázati rendszer figyelemmel kísérése, a beérkezett anyagok támogatása, elbírálása, folyamatos értékelése. Mindehhez szorosan kapcsolódik a tájékoztatás, az információk továbbítása, eljuttatása a felhasználókhoz. Ez azért is különösen fontos, mert a gyakorlatban tapasztaljuk, nem mindig azok pályáznak, akiknek a legnagyobb szükségük volna a támogató pénzüsszagra, eszközökre, szakmai segítő programokra. A másik nagy terület a művelődési közösségek felkarolása, munkájuk színvonalának, hatékonyságának növelése szakmai segítséggel, pénzzel, felszereléssel. Meggyőződésem, hogy ez az a pont, ahol kiemelkedő eredményeket érhetünk el. Végezetül pedig nagy

jelentőséget látok a cigány művészek, alkotó tehetségeknek a támogatásában, mert munkájuk példa lehet mind a kulturális identitás megőrzése, mind pedig a másság megértése és elfogadtatása szempontjából. Naponta találkozom olyan személyekkel, akik példájukkal komoly eredményeket érhetnek el a társadalmi elfogadás terén.

– Sokan úgy vélik, ez egy íróasztal mögött végzendő hivatali munka. Nem tart attól, hogy elszakad az emberektől?

– Miután nap mint nap felkeresnek művészek, pedagógusok, kisközösségek vezetői – ki tanácsért, ki pedig más jellegű segítségért –, igazán nem érzem, hogy íróasztal mögé szorultam volna. Ugyanakkor folyamatosan – rom az országot, ismerkedem a lehetőségekkel, építke az alkotó, kezdeményező közösségekre, úgy vélem, a napi kapcsolat csattanós válasz az aggodásokra. Ezt a munkát nem is lehet másként csinálni, csak a közvetlen és folyamatos kapcsolattartással. Legyen az akár ifjúsági olvasótábor, hagyományőrző klub vagy együttműködési megállapodás az önkormányzat és a művelődési közösség között. Minden egészséges kezdeményezést felkarolunk, támogatunk mert csak így haladhatunk céljaink, a cigányság művelődése, kulturális azonosságtudatának megerősítése, a szociális és gazdasági felemelkedése felé.

– Büszke-e valamelyik kezdeményezésre, és van-e olyan, amit kárként élt meg?

– A Roma Parlament alapítójaként módomban állt többszáz cigány közösséget megismernem, melyeket ma is figyelemmel kísérek, s a lehetőségekhez képest tartom a kapcsolatot. 1993 február 1-jétől dolgozom a minisztériumban, mint cigány közművelődési referens, és így az eddigi tapasztalataimnak különösen nagy hasznát veszem. Naprakész kapcsolataim következtében menedzselni tudtam a művelődési közösségeket, együtteseket, melyek az akkori tizenegynéhányról mára közel másfélszázra növekedtek. Rengeteget jártam, nem csak a hétvégeken, hogy elvigyem a híreket, tájékoztassam közvetlenül az érdekelteket

Raduly István

a pályázati lehetőségekről, alkalman-
ként még a beadvány megszerkesztésé-
hez is tanácsokat adva. A meglévő fő-
városcentrikussággal szemben sikerült
felkarolni a vidéki közösségeket, segí-
teni az együttműködést az önkormány-
zat és a kisközösségek között. Újjá-
élesztetni az elhanyagolt, gyakran ször-
nyű állapotban lévő művelődési háza-
kat, kiválasztani a tenniakaró szemé-
lyeket és összehozni az embereket. Szí-
vesen emlékezem az encsi művelődési
ház munkájára, a csengeri programok-
ra, a kántorjánosi templomépítésre, ami
bizonyítja a jóakarát és az összefogás
erejét. Sajnos, kudarcként élem meg
azt, hogy még mindig nem sikerül rá-
venni a szerényebb körülmények kö-
zött élő embereket a művelődési kö-
zösségek kialakítására a pályázatok
megírására. És kudarcként is, hogy nem
növekszik a közművelődésre fordítható
pénzösszeg. Ezért is fűzők nagy remé-
nyeket a megalakult cigány kisebbségi
önkormányzatokhoz, mert céljaink kö-
zösek, s együtt talán többre leszünk ké-
pesek.

– Mit szól ehhez a családja?

– Feleségem, a hatodik kerületi ki-
sebbségi önkormányzatok referense, ma-
ga is közéleti tevékenységet végez. Gya-
korta estefelé, mikor együtt vagyunk, to-
vább folytatjuk a megkezdett munkát.
Lányom a Bárczi Gusztáv Főiskolára jár,
szociális munkás szakon, már másod-
éves. Megéjtjük egymás érdeklődését, és
segítünk, ahol tudunk. Mikor Gávaven-
cellőn az általános iskolát befejeztem,
majd a mezőgazdasági szakközépiskolát
elvégeztem, még magam sem gondol-
tam, hogy idevezérel a sors. A Gödöllői
Agrártudományi Egyetemen szakoktató-
nári diplomát szereztem, most pedig az
Allamigazgatási Főiskola első évét fejez-
tem be. Úgy érzem, tanulni kell folyama-
tosan, mert ez az egyetlen út ahhoz, hogy
céljainkat elérhessük. Ennek a szempont-
nak kell alárendelni elképzeléseinket.
Nem hiszek abban, hogy tehetetlenül
várunk kell a csodára. Az apró, de hatá-
rozott lépések híve vagyok, amelybe be-
letartozik a folyamatos képzés-önképzés
és a művelődés. Csak így jöhet létre a
cigányság olyan generációja, amely a
büszke önazonosság mellett elfogadja és
elfogadtatja az együttélést. Tanulni és ta-
nítani kell, ennyi az egész.

Csillei Béla

NEMZETI TELEVÍZIÓ – KÉRDŐJELEKKEL

Avagy: ki kerül a képernyőre?

Létezik megoldás. Nem az, hogy
jó, vagy etikus, esetleg távlati, mert
távlatokban már senki nem gondol-
kodik. Az etikát, a tisztességet álta-
lában bünteti a törvény, jók meg mi
sem vagyunk éppen, hát még a meg-
oldás. Hallgatni kell tehát. Minden-
ről, ami nem fér be a világképünk-
be. Például a cigányokról. Nem ille-
nek be a Barbie-babás képbe, ahol
nyugati mosóporral mossák a pelen-
kát, minőségi kenceficével kencefi-
cézik a dologban megfáradt arc-
bőrt, s tengerpartra hív a langy nyári szel-
ő. Mobiltelefonon üzengető, hitel-
kártyát lobogtató, luxusautóban su-
hanó világunkban nem fér el néhány
roma képe. Akkor sem, ha mások,
mint a megszokottak. Akkor meg
pláne nem.

Megzavarnák az összképet. Nem-
csak a televízió képét, hanem azt a
képet is, melyet a médiák közvetí-
tenek. Azt a kialakult képet, amely azt
mutatja, a bűnügyi hírek és az ezer-
szer bemutatott táncos vigalom mel-
lett csupán mint rossz hír tűnhet fel
néhány pillanatra a cigányság.
Nyegle suhancok, amint lebuktak az
áruházban, országút mellett álldogá-
ló lányok, akiket menedzserük rövid
futamidőre lízingeltet és selyemin-
ges ficsúrok, cigarettával. Ami ettől
eltér, az nem hír. Nem érdekes, nem
téma, nem adható. Ha egy neve-
nincs illető, rokonaival sajtótájékozt-
atót hív össze, s élénken ecseteli a
vele történt méltánytalanságot –
lásd: még a sógora sem szavazott rá
a választásokon –, az esetleg belefér
az adásba. Mehet még akkumláto-
rok halmai közelében álló asszony,
karján kisgyerek – erről közelkép (!)
–, majd kamera pásztáz, s mutatja a
düledező házat, a kidőlt kerítést, s
az udvaron gyombenőtte Trabant-
roncsot. Kell még néhány idős asz-
szony fejkendőben, szaladó kisfiú,
apja zakójában, továbbá vállalt vo-
nogató önkormányzati képviselő –
ha már polgármester, az külön nye-
reség –, csak vigyázni kell, hogy mit
beszél! Érdekes téma a segélyek
utáni hajsza elítélése, az alkoholt

árúsító boltok nagy forgalma és az
iskolakerülés. Nem adható ellenben
a gyárbezárás, a cigányok utcára te-
vése, az évtizedek óta dolgozó férfi-
ak kiseprűzése a fővárosból és a fal-
vak teljes cigánylakosságának mun-
kanélkülisége. Ezek a témák kerü-
lendők.

Mint ahogy a Cigány Kisebbségi
Önkormányzatok emberfeletti mun-
kája is, mikor fillérekből próbálnak
valami olyat teremteni, ami eddig
nem létezett a világban. Szemben az
önkormányzatok meg nem értésé-
vel, avagy a szándékos szabotálásá-
val, szemben saját népük visszahúzó
elemeinek gáncsoskodásával, saját
testvéreik lekezelő hozzáállásával.
Nem mehet adásba annak a néhány
gádzsó értelmiségnek a segítő fára-
dozása, akik megértették a világ
szavát. Mert nem lesz béke és nem
lesz együttélés, ha néhány okos, ér-
telmes ember végre nem emeli fel a
szavát a bűnözést a cigánysággal
azonosító, rendőruhába öltözött
személlyel szemben, a nem cigányt
őcska gádzsónak nevező romák os-
tobasága ellen. Mert ha mindezek
megjelenének a televízióban, szó-
lna róluk a TV-Híradó, az Objektív, a
Hét, akkor az ellentétek nem etnikai
alapon robbannának-rendeződne-
nek, hanem olyan európai módon,
ami felé állítólag tartunk. Akkor
nem ez lenne, ami, hanem más, eset-
leg jobb, értelmesebb, türelmesebb.
És akkor értelmetlenné válna a tévé
eddig hírgyakorlata. És akik ebből
éltek, elmehetnének végre kapálni
mind.

Hát ezért nem adható az Országos
Cigány Kisebbségi Önkormányzat
munkája, és ezért kell a televízióban
hallgatni a miniszterelnök és az ön-
kormányzat elnökének történelmi
találkozájáról. Mert kiderülne, hogy
van megoldás. Jó, etikus és hosszú
távú.

Hát ezért hallgat a média.

– csébé –

Hívjanak össze cigány fórumot!

M E G E T T É K A V E T Ő K R U M P L I T

Lakatosné Sira Magdolna, a Turistavándi Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnöke felállt, s panaszáradata végén abból a beszélgetésből idézett, amely közötté és a jegyző között zajlott le a következő csattanóval: „Púp vagyok a hátamon, hogyan is kerülhettem én ilyen helyre, ahol cigányok vannak.” – idézte a bánkódó jegyző szava. It derülség közepette a szőke fiatalasszony. Sira Magdi már korábban telefonon jelezte: „Baj van, **Kálmán bácsi!** Az Országgyűlés által a kisebbségek részére megszavazott 114 ezer forintot az OTP se szó, se beszéd leemelte a polgármesteri hivatal egyszámlájáról. Kérjük, tessék intézkedni.” Megpróbáltam. Az OTP megyei igazgató helyettese azzal a felvilágosítással szolgált, hogy a következő havi illetmény átutalásakor a polgármesteri hivatal köteles a 114 ezer forintot a cigány önkormányzat részére biztosítani.

Istenhez könyöröghetnek! Ha a helyi hatalmasságok törvényszegők, csupán írott malaszt a törvény. Olyan ez a 114 ezer forint mint valami családék. Csúpn arra jó, hogy – miután máig nincs tisztázva, hogyan is juthatnak hozzá a cigány önkormányzatok – összeveszejtse a polgármestert, a jegyzőt a kisebbségi önkormányzatokkal. Olyan érzése van az embernek, mintha tudatosan azt akarná valami láthatatlan szellem, hogy a cigányságot érintő, a törvényben fogalmazott leglényegesebb kérdésekről elterelje a figyelmet. És amint tapasztaltam, nem is sikertelenül.

Két tanácskozáson is meggyőződhettem erről. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye két választási körzetében, Baktalórántházán és Vásárosnaményban került sor eszmecsere május végén cigány önkormányzati vezetők és polgármesterek, jegyzők között. Elismerés illeti az MSZP-t, amely kezdeményezte. Elsősorban a polgármestereknek és a jegyzőknek szólt a szíves invitálás. Kevesen éltek a lehetőséggel. Alig néhány polgármester és jegyző tette tiszteletét. Elsősorban azok jöttek el, akiknek volt mondandójuk, akik szimpátiát éreznek a cigányokkal, s kötelességüknek tekintik, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény szellemében cselekedjenek is. Ez világolt

ki Gyüre polgármesterének szavaiból, aki elmondta, hogy pályázatot írt ki a földigénylésre. Siker van. Aranyosapáti polgármestere a kocajuttatással járó gondokat ecsetelte, s azokról az értetlenségekről szólt – egyáltalán nem ellenszenvvel –, amelynek eredménye: nem paradicsomot, hanem kukoricát termelnek a cigányok a kapott földön.

Ha Lakatosné Sira Magdolna panaszkodott is, szavaiból mégis optimizmust érezhettek a jelenlévők, reménykedett, hogy a kezdeti nehézségek megoldódnak. Ezt **Lakatos István** így summázta: „Ahol nincs kisebbségi önkormányzat, nem képviseli senki a cigányokat!” A Kisvárdai Cigány Önkormányzat elnöke elsorolta, hány cigány család feje fölét igyekeztek már az elmúlt esztendőben is fedelet emelni, s mit tettek a kis falvakban, hogy a romák kikerüljenek a gödrökből. Kemeccséről megtudhattuk, hogy jó együttműködés alakult ki a kisebbségi és a települési önkormányzat vezetői között. Itt ingyen kaptak földet, vetőmagot. A Baktalórántházi Cigány Kisebbségi Önkormányzat fiatal elnökője **Berki Heléna** elűjságot, hogy a közösségekben kosárfonással foglalkoznak a cigányok, nyugatra szállítják az árut, a földet igénylőket segítik. Legutóbb vetőburgonyát osztottak részükre, kedvezményes áron. „Egy a gond: a vetőkrumplit megették a cigányok.”

Egyik szemem sírt, a másik nevetett. Nagy derütséget keltett a tanácskozás résztvevőiben is. Az éhség a legnagyobb úr. Akik nem ismerik, nem tudják, milyen körülmények között élnek cigány családok, azok könnyelműen ítélezhetnek. Ne ítélj, hogy ne ítéltessél – mondja az írás. Megértésre és türelemre van szükség a cigányokkal szemben is. S, aki most úgy gondolja, hogy a cigányok, s mondandójukat idézve megkerültem a témát, téved. Mert addig is arról az ominózus törvényről beszéltem, amelyben időzített bombákat helyeztek el, csak azt nem tudja senki, mikor robban, robban-e, nem kellene-e megelőzni, s ha igen, hogyan.

Vallom: nem lenne, s nem lehetne(!) kardinális kérdést csinálni abból az „átkozott” 114 ezer forintból, amelyet sok helyen – nem tudom mi okból – nem

adnak oda a cigány önkormányzatnak. Nyissák meg végre a cigány önkormányzat részére az alszámlát, vagy nyissanak önálló számlát. Packázás folyik. Valójában még munkához sem láttak a cigány önkormányzatok, máris bizalomvesztésben vannak. Startolnak bizalom nélkül. Mi következik ebből, ha érdemi prevenció, megelőzés nem állítja tilosra a jelzőt?

Balogh Mihályné mondta Mezőladányból: „Nem vesznek komolyan bennünket. Mire csináljunk költségvetést? Elkészítettünk mindent becslésen. Mi nem ellenséggként szeretnénk működtetni a cigány önkormányzatot.” **Balogh Ignác**, az elnök ehhez hozzáfűzte: „Elég jól indultunk. Beletekintettünk a költségvetésbe. S a gyerekek felzárkóztatására kaptunk 235 ezer forintot. Igaz, az út elkészítéséhez nem kaptunk támogatást. De remélem, ez is meglesz.” **Lakatos Dezső** Vásárosnaményból azt hiányolta, hogy a cigány önkormányzat vezetői nem tartanak fórumot, nem kíváncsiak arra, mit gondolnak a cigányok. „Hívjanak össze cigány fórumot! Kérdezzék meg a kérdések eldöntése előtt a véleményüket!” Igaza van. Ha a választások időszakában volt idő, mód, lehetőség a párbeszédre, akkor most még nagyobb szükség van rá. Nem a cigányok ellen, nem nélkülük, hanem velük, véleményüket meghallgatva és a javukra kell a cigány önkormányzatoknak a döntéseiket, meghozni. Különbözön szakadék keletkezik a cigányság és – legfőbb államhatalmi képviselőjük – az önkormányzat között.

Tudjuk, hol vannak a rejtett bombák? Hatástalanítani kell! Ezt elvégezni azonban kevés a cigány kisebbségi önkormányzat. Csak közösen, a települések önkormányzataival, polgármestereivel, jegyzőivel lehet. De legfőképpen úgy, ha a törvények egyértelműek, konkrétak lesznek, ha megszűnik partalanságuk! Mindez azonban korszerű gondolkodásmódot igényel és feltételez.

Ott ahol ez hiányzik, felüti a fejét a rafinált, vagy a törvényi joghézagok mögé bújó diszkrimináció, s vele, általa csorbul az a sokat emlegetett polgári demokrácia.

Farkas Kálmán

Ügyvédnek szegődhet a szegénység is

Készül a vádirat a körömi krumpliraktárat feltörők ügyében

Sajóhídvég (EM) – Készül a vádirat azok ellen, akik tavasszal feltörték egy burgonyaraktárat. Közülük többen annyira kiéheztek, hogy azon mód nyersen ették meg a krumplit. A lopással gyanúsítottak számíthatnak a kisebbségi jogvédők segítségére.

Olvasóink talán még emlékeznek a koratavaszi esetre, amikor a hídvégi romák csapatostól feltörték egy körömi krumpliraktárat, és a kiéhezett emberek közül néhányan nyersen, hóval keverve tömték magukba a lopott burgonyát. Már készül az ügyben a vádirat. A lopással gyanúsított emberek díjtalanul juthatnak majd ügyvédhez a Nemzeti Etnikai és Kisebbségi Jogvédő Iroda (NEKI) jóvoltából.

A jogvédő iroda igazgatóját, **Furmann Imre** ügyvédet a napokban elkísértük sajóhídvégi útjára. Részt vettünk azon a beszélgetésen, amelyet a falu polgármesterével, **Takács Győzővel**, és a helyi kisebbségi önkormányzat elnökével, **Horváth Viktorral** a község-házán folytatott.

Nyolcvan fillér

A falu közel ezeregyszáz lelket számlál; a lakosok már majdnem negyven százaléka cigány származású. Körükben inkább nyolcvan-, mint kilencvenszázalékos a munkanélküliség. Életerős férfiak, lányok, asszonyok tengődnek állás híján. A jövedelempótló támogatáson és a családi pótlékon kívül csak az önkormányzatra számíthatnak. Közülük néhányan mindig ott lézengenek a község-háza előtt, valami csodában reménykedve. De arra feleslegesen várnak, mert segélyezésre havonta mindössze húszezer forint jut. Lélekromboló ez a könyörgő várakozás, így a cigányok kétségbeesett dühe a hivatal ellen fordul, mondván: onnan nem kapják meg a segílyt, a kellő támogatást.

A polgármester legelőször is a múltat okolja a tehetetlenségért. Mint mondja: elődje nem bánt igazán jó gazda módjára a falu vagyonával. A választásokat követően kisépért pénztárral, üres rak-tárral, lerobbant épületekkel találta magát szemben. Tavaly december végén

kifizettek egy temetési segílyt, majd megdöbbenően tapasztalták, hogy mindössze nyolcvan fillérjük maradt a község kasszájában.

Most újabb csapást kénytelenek elviselni. A forráshiányos önkormányzatok megsegítésére felállított alapból tízmillió támogatást reméltek. A napokban közölték velük, hogy hét és fél millió-nál többre semmiképpen sem számíthatnak. Hitel felvételére is rákényszerültek, pedig minden erejükkel igyekeztek elkerülni a kölcsönt. A környezetvédelmi pályázaton azonban szerencsével jártak, és huszonkét közmunkás alkalmazására nyílt lehetőségük. Napokon keresztül, hosszú, gyöttrő órákon át készítették a szerencsések listáját. A közmunkáért havonta csak valamivel több mint tízezer forintot fizethetnek, de akit felvesznek a csapatba, végre közösségben érezheti magát.

A gyomor parancsol

Furmann Imre megjegyzi, szegényteljesnek tartja, hogy a XXI. század küszöbén a fillérékért végzett közmunka jelentsen emberek, embercsoportok számára megváltást.

Horváth Viktor keserű szavakkal írja le a cigányemberek helyzetét.

– Hála Istennek, az én családom már nem ismeri a nélkülözést. (A negyvenes férfi több sikeres vállalkozást irányít.) De biztos vagyok benne, ha az én gyermekem éhezne és sírna a kenyérért, feltörném az első utamba eső boltot. Persze, a lopás bűn, de egészen más megvilágításba kerül a dolog, ha elmondom: a sajóhídvégi cigányok 60-70 százaléka rendszeresen éheznek. Az erdőből ellopják a fát, mert a hideg télen senki nem akar belefagyni a házába. Korábban a termelőszövetkezetből élt a falu majdnem nyolcvan százaléka. Persze alkalmi munkásként dolgozták őket, mert úgy kisebbek voltak a bérterhek. Most a legszorgalmasabb cigány is alig kap munkát. A segíly, a családi pótlék a mai árak mellett hamar elfogy. Aztán pedig az éhkopp következik. Ahol pedig a gyomor parancsol, ott nincs megállás. Mire kényszerül a szerencsétlen cigány? Lopni, betörni.

rabolni. Sajnos, nincs más, de ezt nem mi akartuk. Amit tudunk, persze meg tesszük. Az elmúlt napokban tizenhat emberünknek sikerült munkát kerítenünk.

Ilyen állapotok között a romák csak is nosztalgikus emlékekkel révednek a múltba. **Poczók Gyula**, az országos cigány kisebbségi önkormányzat tagja, a „Lungo Drom” cigány szervezet megyei ügyvivője, aki szintén jelen van, el is sorolja:

– A rendszerváltás úgy érte a cigányságot, mint derült égből a villámcsapás. A romák a Kádár-korszakban segéd munkásként kiszolgálták az országot. Most pedig nem találja helyét a kisebbség.

Mindezek után kérdés, mit lehet tenni. Furmann Imre a közös gondolkodásban, a kisebbségi és a többségi önkormányzat szorosabb együttműködésében, a pályázati lehetőségek kihasználásában, ingyenes földjuttatásban látja a biztosabb jövőt.

Kényszerre panaszkodnak

A község-háza előtt várakozó romák között ott vannak a nevezetessé vált krumplitolvajlás gyanúsítottjai is. **Rontó Béla, Horvát Lajos és Kótai Győző** egyemberként panaszkodnak a rendőri eljárásra. Mint mondják, kényszert alkalmaztak velük szemben, még azt is bevallották kínjukban, amit nem követtek el. Állításukat bizonyítani nem tudják, de a jogvédő iroda ügyvédjei tehetnek és tesznek valamit érdekükben a bírósági tárgyaláson.

Hogy milyen ítéletre számíthatnak? A szegénység, a nyomorúság, a kiszolgáltatottság természetesen szintén lehet a gyanúsítottak ügyvédje: meglágyíthatja a bírák szívét. Azt viszont tudni kell, hogy a hazai jogrend nem ismeri az úgynevezett megélhetési bűnözést. Azaz nem vonatkozik arra más jogszabály, aki kilátástalan helyzetében, vagy anyagi haszonszerzés érdekében tör fel a krumpliraktárat...

Udvardy József

Cigány templom Hodászon

Két éve lesz október 2-án, hogy a Szűzanya ünnepén templomot szenteltek Kántorjánosiban. Az idei május újabb emlékezetes tavaszi hónapja az oláh cigányságnak a Nyírségben. Fel-szentelték Hodászon, Kántorjánosi szomszédságában a gyönyörű görög katolikus templomot, amely szinte egyedülálló Európában.

Örömkre szolgál, hogy a cigány népesség rangsorában a megyék között második Szabolcs-Szatmár-Bereg, immár második cigány templomát avathatta két esztendő alatt.

Csanádi Gábor tervei alapján a kivitelezést a nyíregyházi Gondolkodó Kft. gondos mesterei végezték el. A templom több mint 13 millió forintba került, melyből másfél milliót a hodászi romák adtak össze, s jelentős részben vállaltak munkát az építkezésnél is.

Templomszentelés előtt körmenet indult a templom körül, majd a kormány nevében az ünnepségen résztvevő **Lotz Károly** közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter elhelyezte a cigány közösségi ház alapkövét. Úgy tervezik, hogy ez a létesítmény októberre elkészül. Nyolcszor negyven méteres lesz, kétszintes, és szociális, kulturális célokat fog szolgál-

ni. Otthona lesz a nyelv, a cigány kultúra, az identitás megőrzésének.

A hodászi cigány közösségi ház építését holland alapítványok finanszírozzák, számítanak a Népjóléti Minisztérium támogatására is, a munkákból a cigányok is kivesszik a részüket. A létesítmény tereprendezését már el is végezték.

Csaknem ezer ember, többségében romák várták, hogy nyíljon a templomajtó, s kezdetét vegye a gitárzene kísérté liturgia. A templomban elsőként **Lotz Károly** miniszter felolvasta **Göncz Árpád** köztársasági elnöknek a roma közösséghez írott levelét, s ezt követően szívet-lelket gyönyörködtetően cigány és magyar nyelven szállt az ige, az egyházi énekek a háromhajós új hodászi cigány templomban.

Az alapkövetétel aktusa. Balra Lotz Károly, jobbra Tabajdi Csaba, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára.

A templom szentelését **dr. Keresztes Szilárd**, a Hajdúdorogi Görögkatoliku Egyházmegye püspöke, miskolci apostoli kormányzó végezte, s a szertartásban közreműködött **Cheli Giovanni** címzetes érsek, a Vatikán vándorlók és útonlévők pápai tanácsának vezetője, aki tolmácsolta a szentatya, **II. János Pál** pápa üdvözlését.

Farkas Kálmán
Fotók: Harasztosi Pál

Részlet a szertartásból. Elöl Cheli Giovanni és dr. Keresztes Szilárd

Sokszor mondják még a cigányok is, hogy a roma nem olyan ember, mint a többi. Hogy tudomásul kell venni: a cigány annyit dolgozik, amennyit muszáj, s ha megkapja bérét vagy segélyét, igyekszik gyorsan túladni rajta. Hogy legalább néhány napig király módjára élhessen, ha már az örökös jólét nem adatik meg számára. Mert a roma tud előkelő lenni, meg tud nélkülözni is.

Azért ezeket a véleményeket cáfolják azok a cigányok – nincsenek kevesen –, akik a létfenntartáson túl is dolgoznak. Akik nem állnak meg, ha már jóllaktak: hajtanak tovább. Mert talán tőlük sincs olyan távol a jólét, s oda csakis a maguk erejéből juthatnak el. S ha egyszer mégis megrendítő ütést mér rájuk valami ellenfél, s a padlóra kerülnek, hát felállnak, feltámaszkodnak. Nem hagyják, hogy az élet, a nagy bíró kilencet számoljon rájuk.

Lakatos Sándor ilyen ember. Az öcsödi libatenyésztőt érték már csapások. Nem most kezdte a libázást, volt hát idő jóra, rosszra. Öt esztendeje például annyit veszített az üzletén, amennyi mást már rég tönkre tett volna. Hárommillió forintnyi kára lett egyetlen esztendő alatt.

Aztán tavaly bejött az üzlet. Lakatos Sándor, az öcsödi cigányember „megtollasodott”, mialatt ludai háromszor

veszítették el pihéjüket. S lám – egyszer fenn, mászor lenn –, most nemrég újra a rossz következett. Ötezer apró lúdtalpas jószág égett benn az ólban. A kár több, mint 1990-ben.

Egy szem liba, ha eléri a vágósúlyt, megér ötszáz forintot is. A ráfordított költséget a tolla kitermeli. Így aztán jól számol a libás, ha egy napos jószágot félezer forintnál is többre értékel. De jöjjön bármi – betegség, tűzvész –, Lakatos akkor is talpra áll. Szinte állandóan kint él libái között, az öcsödi tanyán. Mindent tud már a lúdról. Azt is, hogy nem jó, ha kétnapos korában sütik pirosra.

Irigyei úgy gondolják, a cigánynak nem az a dolga, hogy meggazdagodjon. De most, hogy elégett a vagyon egy része, nem volt irigye. Egy sem.

.Jöjjön bármi – betegség, tűzvész –, Lakatos akkor is talpra áll.

Tán még haragosai is megsajnálják, pedig öt aztán nem kell sajnálni. Megdolgozik a pénzért, s ha tán bukik, a magát bukja. Újrakezdi, s folytatja, mint most. Azóta minden a normális kerékvágásban halad. Lakatos Sándor új libalakat épített, s újra libák ezrei gágnak körülette.

Ő tudja: nem lehet egyik napról a másikra meggazdagodni. Aki jól szeretne élni, annak áldozni kell, s csakis hosszú távú befektetésben gondolkozhat. Ha most feladta volna, nem marad reménye a talpraálláshoz. Így viszont bízik benne: az új csapat lúd kiigazítja a tűz okozta hiányt.

Mindent magunknak köszönhetünk – mondja Lakatos –, a két kezünkkel dolgoztunk meg azért, amink van. Ez csattanós válasz azoknak, akik a romákat csak úgy tudják elképzelni, mint a pünkösdi királyokat. Akik azt hiszik, a cigánynak a vérében van a herdálás. Akik úgy gondolkodnak: a roma csak annyit dolgozik, amennyit feltétlenül muszáj.

A két kezünkkel dolgoztunk meg azért, amink van.

– aszi –

Indul a „Lungo Drom” gőzös

R O M Á K

A CIGÁNYSÁG TÖRTÉNETE — 3. RÉSZ

Franciaországban 1427-ben, Angliában 1430-ban, Skóciában 1492-ben, Spanyolországban 1447-ben, Krakkóban 1423-ban, Skandináviában 1513–1514 között írnak megjelenésükről a források. Bajorországba 1439-ben érkeztek Zindeló király vezetésével. Európa különböző országaiban való megjelenésükről két dokumentumot, az Étienne Paquir: Recherches de la France (Liv. IV. Chapitre XIX. pag. 408. Amsterdam, 1723.) és a Bart Mc. Dowell: Gypsies Wanderers of the World (Washington 1970.) valamint a Zupita Julius dr. prof.: Berlin Anref Borda 1542. (altestes Zig. denkmal) emlékművet említ meg.

Az első hullámban érkező romák vezetői, vezérei a királyi leszármazottak hercegek, grófok, a második hullámban érkezőké a vajdák voltak. Az ind „radzs” szó a romaniban „raj”-já alakult, ami királyt, urat jelent. A vajdák is nagy hatalmat élveztek. Jelvényeik: a vajdapohár (arany, ezüst kehely, a taxtaj, rajta a romák életéből merített jelenetekkel díszítve), és a vajdabot (rajta kígyófej, állatalakzatok).

Az utolsó cigány királyok: **Jan Marcinkiewicz** 1780-ban Litvániában, **Lee József** 1884-ben Angliában hunyt el. Magyarország utolsó vajdáját, **Vallon Pétert** I. Rákóczi György nevezte ki. (A Dunán innen lévő nemzet fővajdáját – **Ugoesai Ilosvai Ábrahám** nem roma származású kapitányt – II. Rákóczi Ferenc nevezte ki.)

Európában kialakult nyelvcsoporthok

Dr. Leksza Manush, moszkvai nyelvészprofesszor a cigányságot etnolingvisztikailag meghatározta Kelet-Európától Szibériáig. Megállapította, hogy tíz etnolingvisztikai csoport különböztethető meg.

I. Balkáni csoport:

Még ma is a balkáni államokban élnek. (Görögország, Törökország, Szerbia, Macedónia, Horvátország, Bulgária, Albánia) Sok kevert nyelvjárás is található itt. Az alcsoportok:

a./ „jerli” (helyi) nyelvjárások

b./ „klajdzsidesz” bulgáriai nyelvjárás
c./ „drindárik” közép bulgáriai nyelvjárás

d./ „arliják” nyelvjárás (Macedónia, Koszovó, Észak-Albánia)

e./ horvát és szlovén cigányok nyelvjárása

f./ „urszárok” nem oláh-romániai, moldvai nyelvjárás alcsoport

g./ „krími” tatár cigányok nyelvjárása.

II. Oláh csoport:

a./ romániai és moldvai oláh nyelvjárás

b./ balkáni oláh nyelvjárás,

c./ „kelderárja” oláh nyelvjárás

d./ „lovári” oláh nyelvjárás.

(Az utóbbi két nyelvjárás alcsoport különféle csoportjai az egész világon megtalálhatók, beleértve Európát és Amerikát. A lovári nyelvjárás roma szépirodalmi nyelvként elfogadott. A kelderárják általában üstfoltosok..., a lovariak kereskedők)

III. Kárpáti csoport:

a./ osztrák-magyar alcsoport (alig beszélnek cigányul)

b./ cseh-morvaországi alcsoport (Már nem létezik, a II. világháborúban teljesen megsemmisítették.)

c./ szlovák cigányok nyelvjárás alcsoportja. Idetartoznak még a dél-lengyelországiak is. (Ukrajnában rumunglók – magyarul beszélő – és szervik romák – szlovák cigányok – is vannak.

IV. Ukrán csoport:

a./ jobb és

b./ balparti ukrainai nyelvjárás.

V. Balti csoport:

a./ lett és

b./ kelet-lett orosz cigányok nyelvjárása.

VI. Germen csoport:

a./ szinti (német)

b./ mánus (francia) nyelvjárás.

VII. Walesi csoport:

A teljes kihalás útján van.

VIII. Finn csoport:

a./ finn és a

b./ „lajenge voma” észti nyelvjárás.

IX. Olasz csoport:

A spanyol, portugál, angol, skandináv és némely más cigányok kreol nyelvjárásának csoportja.

A cigány nyelv alapja a dard, melyből az indoária hódítás után a szanszkrit nyelv alakult ki.

Nyelvi bizonyítékok

A cigány nyelvben több mint 600 szó ind eredetű, s minden európai nyelvjárásban előfordulnak. Ez is bizonyíték, hogy a cigány nép indiai eredetű, egyseges nép volt. A hindivel megegyező szavakból egy csokor:

Igék: rovel = sír; kamel = akar, szeret; daral = fél; dzhal = megy; sovel = alszik;...

Főnevek: anglustyi = gyűrű; raj = úr; paji = víz; sap = kígyó; vast = kéz; chib = nyelv;...

Mellénevek: lolo = piros; baro = nagy; kalo = fekete;...

Számnevek: jekh = egy; duj = kettő; trin = három; shtar = négy; panzh = öt;...

A cigány nyelv hangjai és kiejtésük
Az eltérő magánhangzók kiejtése:

„a” magyar a és á közötti hang (hasznoló, mint a palóc a);

„e” lehet zártabb és nyíltabb is.

A magyarral megegyező kiejtésű, de más írásjelekkel írt:

ch=cs, dy=gy, sh=sz, s=sz, zh=zs, dzh=dzs.

A magyarban elő nem forduló hangok

x: erős h, torokhang, a magyar doh szóban van hasonló.

kh, ph, th: hehedzett hangok, mint magyar fákhhoz, kaphat, vethet szavakban, de a szótaghatár eléjük kerül.

ly: az olasz (gli) lágy „l” hangja.

A cigány szó, mint név

A cigány név még máig sincs megnyugtatóan tisztázva. A cigányok magukat „rom”-nak, „romá”-nak, „manush”-nak nevezik. Az utóbbiban nem nehéz felismerni a német „mann”, vagy az angol „man” ősi ind változatát. Közép-, Kelet- és Dél-Európa népei a ma még nem tisztázott eredetű „cigány” szó megfelelőit használják: ciganin (bolgár), czingan, cickan (lengyel), cic-

kan (cseh), ziganó (olasz)... stb. Míg Nyugat- és Észak-Európában más népek nevének téves átruházásával jelölik őket: gipsy (angol), bohémien (francia). Az északi országokban régen még tatároknak is nevezték őket.

 A cigányok közt használatos „roma” szó a „rom” szó megszólító esete. Minden cigány – az egész földön – testvér (sa rom phrala), ez ősi törvény. Így is köszöntik egymást: T'aves baxtalo, phrala! (Légy szerencsés, testvér!)

A Cigányok Világkonferenciája a roma szót fogadta el a cigányok népként, nemzetként való egységes jelölésére (London, 1971.). Az ENSZ 1979. III. 2-án elismeri a Cigányok Világszövetségét.

A romák fogadtatása Európában

A romák a hosszú vándorlásaik folyamán, megismerkedve más népekkel szokásokat, foglalkozásokat vettek át, helyet ráépítettek a már meglévő kultúrájukra. Így kerültek a nyelvbe is jövevényszavak (perzsa: vurdon = kocsi; örmény: archich = ólom; görög: drom = út... stb.).

Mint zarándokok érkeztek Európába, ezért az egyház és az állam támogatásban részesítette őket. Az iparilag fejletlen területeken szívesen fogadták őket. A jobb zenészek a királyi udvarok szórakoztatását biztosította. Sok helyen gazdagon megjutalmazták őket.

Mire vezethető vissza a kezdeti „jó” fogadtatás?

1./ Az „uralkodó” katolikus vallási dogmákkal terhelt Európa uralkodói nem önzetlenül, hanem vallási megfontolásból segített a zarándoklásra ítélt, kárhozott „egyiptusokon”.

2./ A másik ok, a török birodalom előretörése volt. A török hódítók elől menekülő roma csoportok segítése sem fakadt önzetlenségből. Az uralkodók, a fejedelmek, a földesurak új katonákat, jobbágymunkásokat, a katolikus egyház pedig a keresztény hit további terjesztésének lehetőségét látta bennük.

3./ A harmadik, s talán nem az utolsó ok: Európa egyes országainak fejlettebb ipara volt. A romák megjelenése, fejlett kézművessége nagyot lendített a terület gazdasági-ipari helyzetén.

A kezdeti „jó” időszak hamar végetért. Az ipari fejlődés, a céhes ipar kialakulása, kiszorította a cigány kézműves ipart. Letelepedésre kevesebb lett a lehetőség, a már letelepedettek is súlyos gondokkal küzdöttek. Csökkentek a piaci lehetőségek termékeik eladására. Ennek következtében újabb és újabb kézműves csoportok kerültek a létminimum alá. Ezzel elkezdődött a romák elszegényesedése. Az egyház csalódása és a céhes ipar erősödése miatt elkezdődött a romák üldöztetése.

Az üldöztetésekről

Németország: A freiburgi országgyűlés 1498-ban határozatot hozott a romák országukból való kiűzéséről. Egyéves időtartamot adtak a kikergetésükre. E határozat elindított egy lavinát, és egy sor cigányellenes, drákói intézkedés született (1711–1713). Újabb és szigorúbb rendszabály lépett életbe 1725-ben: a cigányok törvényen kívüliek, agyon kell őket lőni. 1772-ben ez a rendelet a következőképp módosult: a férfiakat le kell lőni, a nőket megvesszőzni, a homlokukat tüzes vassal megbélyegezni.

Lengyelországban 1501-ben hozták az első cigányellenes intézkedést.

Angliában 1531-ben hoztak kitoloncoló törvényt. A visszavándorlókat halállal büntették. Ez időszakban kb. 18 000 visszatérő cigányt akasztottak fel.

Svédországban és Dániában 1560-ban az egyház kezdte meg az üldöztetést. Uspala város lutheránus püspöke a svéd király jóváhagyásával így nyilatkozott: (F. Dyrland: Tatare og Natmandfoki-Koppenhága, 1872., 13. oldal) „Cigányokkal ne bíbelődjék egy pap sem, halottait ne temesse, gyermekeit meg ne keresztelje.”

Franciaországban 1561-ben rendelte el az Orleans-i Parlament a cigányok kiutasítását. (A XIII. századtól a XIV. századig, Lajos alatt). Az utasítást szigorúan végre is hajtották. A cigányok nagyrésze elhagyta az országot, de a szigor enyhülése után sokan visszatértek.

Skóciában 1579-ben utasítják ki a cigányokat, a visszatérőket fülüknél fogva fához szegezték. A rajtuk segíteni akaróva a törvény szigorúan lesúlytott.

Poroszországban I. Frigyes elrendelte, hogy a cigányok láttán meg kell húzni a vészharangot, s az elfogottak

számára akasztófát állíttatott a következő felirattal: „Erre akasszák a cigányokat és más tolvaj népeket, férfit és nőt.” A tizenhat éven aluliakat kitiltották. A visszatérőket a községek csőcseléké fizettség ellenében tömegesen lemészárolta (1887).

Bajorországból 1886-ban tiltották ki a cigányokat.

Spanyolországban volt a legerősebb a cigányüldözés. Ellenük az első törvény 1494-ben lépett életbe. Füllevágás és száz ostorcsapás járt az állandó lakóhellyel nem rendelkezőknek. 1525-ben a le nem telepedetteket kiutasítják az országból. A XVIII. században halálbüntetés várt rájuk, csak azért, mert cigányok.

Mivel magyarázható az üldöztetés?

Az üldöztetést a feudális egyházi és világi urak csak úgy magyarázták, mint a társadalom érdekében szükségesséket, mivel Európa nyugati felében a társadalmak már a centralizált államhatalmak jegyében szerveződnek (XV–XVI. század). Ez az időszak a nagy földrajzi felfedezések kora, Európai gazdasági élete forrong, kezdetét veszi az eredeti tőkefelhalmozás.

A vándorló cigánycsoportok tudata – az őshazai ismeretek alapján következtethető – tolerálatlan volt a hatalomról, az államról, a magántulajdonról. A rabigához nem szokott nép a jobbágymunkával, a letelepedés gondolatával, a nyugati feudális rendbe való beilleszkedéssel, az asszimilációval, valamint szokásainak azonnali feladásával nem tudott megbarátkozni.

A két létforma ellentétessége vezetett a véres összeütközésekhez.

Az ember „állati” kegyetlenségeit Hitler tetézte. Ehhez különösebb magyarázatot a XX. században élőknek nem kell tenni. A felmérések és a dokumentumok alapján – csak magyarországi viszonylatban – 50 000 körül van azon romák száma, akik a lengyelországi Auschwitz-Birkenau „haláltábor” gázkamráiban fejezték be az életüket.

(Folytatjuk.)

Cigány gyerekek számítógéppel

Olvasótábor Tiszaszentmártonban

Cigány gyermektáborba invitáltak az apró, határmenti faluba Tiszaszentmártonba. A kedves és hivatásának élő **Orbán Ferencné**, az iskola igazgatója a lelkekre kötötte: nehogy megfélemezzenek, mert nagyon várnak. Valóban nagy élmény egy ilyen találkozó. Tiszaparti olvasótábor címen nyertek pályázaton, s most itt van egy hétig a körzeti iskolából Tiszaszentmártonon kívül Tuzséról, Mándokról és Tisza-mogyorósról 21 cigány tanuló: 8–12 évesek, II.–V. osztályosok.

Naplót vezetnek. Bőven szolgál élménnyel az olvasótábor, gazdag, tartalmas a program. Amikor az igazgatónő kíséretében benyitunk az egyik tanterembe, ott éppen rajzóra van. **Leskovics Gáborné** a gyerekek imádott Margit nénije és **Szántóné Kovács Zita** tanárnők közösen mutatják a cigány gyerekek alkotásait. Nem vállalkozhatok műbírálatra, ám arra igen, hogyan is születtek a kréta és vízrajzok, honnan vették a témát. Videón filmeket vetítettek, s onnan kellett felidézni saját látásmódjuk szerint a látott figurákat, eseményeket, tájat stb.

Aztán megtekintjük a pihenő „szobát”. Ugyanis ebéd után idetérnek a gyerekek. A gondos igazgatónő beszerzett plédeket, matracokat, amire szükség volt. Kinn az udvaron különböző

játszó eszközök, kosárlabdapálya stb. várja a gyerekeket szabad idejükben.

Amulok, bámulok és örül a lelkeim, mert azt tapasztalom, hogy csupa figyelem és gondoskodás veszi körül a cigány gyerekeket. Nem akarom a titkot megfajteni, vajon miért is vállalkozott az igazgatónő Zsuzsa asszony, feláldozva nyári szabadságának egy részét e tábor megszervezésére. Hivatásának él, elkötelezett, s elhiszem amint kimondja:

– Nekem mindegy, cigány vagy nem cigány gyerek. Egyformán szeretem valamennyit.

– **Sok cigány gyermek tanul önök-nél?** – kockáztatom meg mégis a kérdést.

– Jaj, nagyon sok – válaszolja egyáltalán nem a megelégedtség szándékával. – Tanulóink 45 százaléka cigány, vagyis 56 gyerek. Szeptembertől még több lesz. Emelkedő osztálylétszámunk lesz, s ennek fele cigány gyermek.

– **Gondolom, van sok baj velük.**

Felkapja a fejét.

– Nem, nincsen. Nálunk fegyelmeztettek, nálunk nyugodt vérmérsékletű cigányok élnek a faluban. És adnak magukra. S az sem mellékes, hogy a mostani gyerekek szüleit is mi tanítottuk, s tudják, hogy az általános iskola 8. osztálya kötelező. És sokan nem állnak meg itt sem. Továbbtanulnak – sorolja.

– **Hány közép- vagy szakközépiskolás került ki innen?**

Sorolja, fejből ismeri valamennyit.

– Ha jól számolok, hét. **Pongó Tamás** és két testvére **Sándor** és **Róbert**, **Kovács Ferenc** és **Kovács Attila**, **Nagy Géza**, **Bencsik Livia**. Szakmát tanultak vagy jelenleg is tanulnak.

Számítógépen tanulnak a cigány gyerekek Szentmártonban.

– Én nem értek hozzá, a gyerekek nagyon élvezik. Őt ilyen gépünk van, pályázaton nyertük, most kettőnek színes képernyője lesz – sorolja boldogan.

És hogy a környező falvakból e táborba került cigány gyerekek is élvezhessék a jót, programba került az uszodabájtás Záhonyba, és a mozilátogatás, vendégük volt a záhonyi iskola citerazenekara, a Szomszédok című filmből **Pregitzer Fruzsina** színésznő, Nyírbátorból a Facsiga népzenei együttes, van torna, tánctanulás, mesemondás, diafilmvetítés, volt aszfaltrajz verseny, no és verstanulás, daltanulás, a szép magyar beszédre és a közösségi életre való nevelés.

Egy hét mesés kikapcsolódás 21 cigány gyerek részére. Teljes ellátással. Amikor ott jártam, már készülődtek a szépséges Szatmár-Bereg tájainak a felkeresésére. Aranyosapáti és Vásárosnamény érintése után felkeresik a vezérőrfedelem II. Rákóczi Ferenc tábornokának, Esze Tamásnak a faluját, Tarpát. Ismerkednek a népdalkincsekben gazdag faluval, Tákossal, a híres Csarodai templommal, a szatmárcsekei csónakos fejfákkal, Kölcsey sí emlékével, Turistvándíval, Móri Zsigmond jellemformáló falujával, Trszacsécsével, s Máriapócon megnézik a cigány templomot is.

És van még egy figyelmet érdemlő és példaként szolgáló ötlete ennek a tábornak, amelyet érdemes követni.

– Tíz olyan cigány családot válogattunk ki, amelyek vállalták a környező falvakból érkezett gyerekeket. A mándoki, a tuzséri, a tisza-mogyorósi tanulók esténként ide térnek haza, itt hajtják álomra fejüket, s reggel jönnek a táborba. – tájékoztat Zsuzsanna asszony.

A tiszaszentmártoni iskola példát mutat.

Farkas Kálmán

Amit a vitaminokról tudni kell

A vitaminok az élethez szükséges szerves vegyületek, nélkülözhetetlenek szervezetünk normális működéséhez, és – kevés kivételtől eltekintve – a szervezet önmagában nem képes előállítani.

A vitaminok anyagcserénket szabályozzák, különböző enzimszereken keresztül. Egyetlen vitamin hiánya az egész szervezetet veszélyezteti. A sok-sok vitamint két csoportra bontjuk.

Vízben oldódó: „B” vitamin csoport tagjai, „C” vitamin, folsav, „E” vitamin. Ezekből több bevitelre van szükségünk, mert szervezetünk üríti, nem raktározza.

Zsírban oldódó (A, D, E, K) vitaminforrásokból – amelyeket a szervezet bizonyos ideig raktározni képes – kevesebb mennyiség is elegendő. Fokozott vitaminbevitel szükséges a gyermekeknek, a serdülőknek, a terhes és szoptató anyáknak, az idősöknek valamint a heveny vagy idült betegségben szenvedőknek. Ugyanez érvényes akkor is, ha valaki sportol, nehéz fizikai

munkát vagy megterhelő szellemi munkát) végez, esetleg dohányzik.

Az Oláh család problémáján keresztül nézzük meg, melyek a legfontosabb vitaminok, és hogyan juthatunk hozzájuk. A család elég népes. A családfeje: János, 44 éves, nehéz fizikai munkát végez. Felesége: Rózsi, 40 éves háztartásbeli. Négy gyermekük van: fiuk 22 éves, leányaik 19 és 15 évesek. Legkisebb gyermekük még csak 2 éves múlt, Krisztián a neve. Nagyobbik lányuk terhes. Velük él még János idős édesanyja, aki krónikus fekélybeteg. Rózsi okos asszony, tudja, hogy kisded fiának, serdülő korú kisebb lányának, gyermeket váró nagyobb lányának, sokat dolgozó fáradt férjének és beteg anyósának többek között bőséges vitamin bevitelre van szükség. Bár pénz dolgában állhatnának jobban is, ha főz, igyekszik tudatosan jól válogatni. Ha együtt a család, mindig kerül zöldség, gyümölcs, tej, tejtermék, sovány hús vagy hal az asztalra, kenyérből is a barábat választja.

Nézzük meg, mi a magyarázat!

„A” vitamin: zsírban oldódik. Segít: látásban, növekedésben, egészségmegőrzésben, betegségek leküzdésében. Hiánya: szűkületkor bekövetkező látásromlás, vakság. Forrásai: halmájolaj, máj, sárgarépa főzelék, tejtermékek, tojás, margarin, sárga gyümölcsök.

„B” vitaminok: (B1, B2, B5, B6, B12) vízben oldódóak. Segít: idegrendszer, bőr, köröm, haj, izmok, nyálkahártyák rendbentartásában, emésztésben, bőr növekedésben, teljesítő képesség fokozásában, vérképzésben. Hiánya: súlyos idegrendszeri betegségek, görcsös állapotok, vérszegénység, gyengeség, csökkent munkaképesség. Forrásai: élesztő, növényi magvak, tejter-

mékek, belsek (máj, vese), hal, káposzta, gyümölcsök.

„C” vitaminok: vízben oldódnak. Segít: gyógyulásban, betegségek megelőzésében. Hiánya: skorbut (fogíny betegsége), vérzékenységet okoz, a nyálkahártya fekélyek képződését is elősegíti. Forrásai: citrom, paprika, narancs, bogyós termések, gyümölcsök, zöldségek.

„D” vitamin: zsírban oldódó. Segít: csontok, fogak épségében, általános betegség-ellenállásban. Hiánya: angolkór, súlyos csontlágulás, fogromlás. Forrásai: halhúsok (tengeri), tej és tejtermékek.

„E” vitamin: zsírban oldódik. Segít: késlelteti az öregedés folyamatát, gyorsítja a seb gyógyulását, növeli az ellenállóképességet, segít a vetélések megelőzésében. Hiánya: vérképzőszervi és izomrendszeri kórokozók szaporodását zavarja. Forrásai: csírázó magvak (búzacsíra), szójabab, növényi olajok, zöld növények, tojás, teljesőrlésű gabonamagvak, melyekből a barna kenyér is készül.

Folsav: vízben oldódó. Segít: bélműködésben, vérszegénység ellen, vérképzésben. Fokozza a tejképződést, a fájdalmakat enyhíti. Hiánya: vérszegénység kialakulását okozza. Forrása: zöldlevelű növények, sárgarépa, máj, tojássárgája, sárgabarack, tök, bab, gabonalisztek.

„K” vitamin: zsírban oldódó. Segít: vérárvadás szabályozásában. Hiánya: vérzékenység, felszívódási zavarokat okoz. Forrásai: joghurt, tojássárgája, zöldfőzelékek, olajok.

Ennyire egyszerű

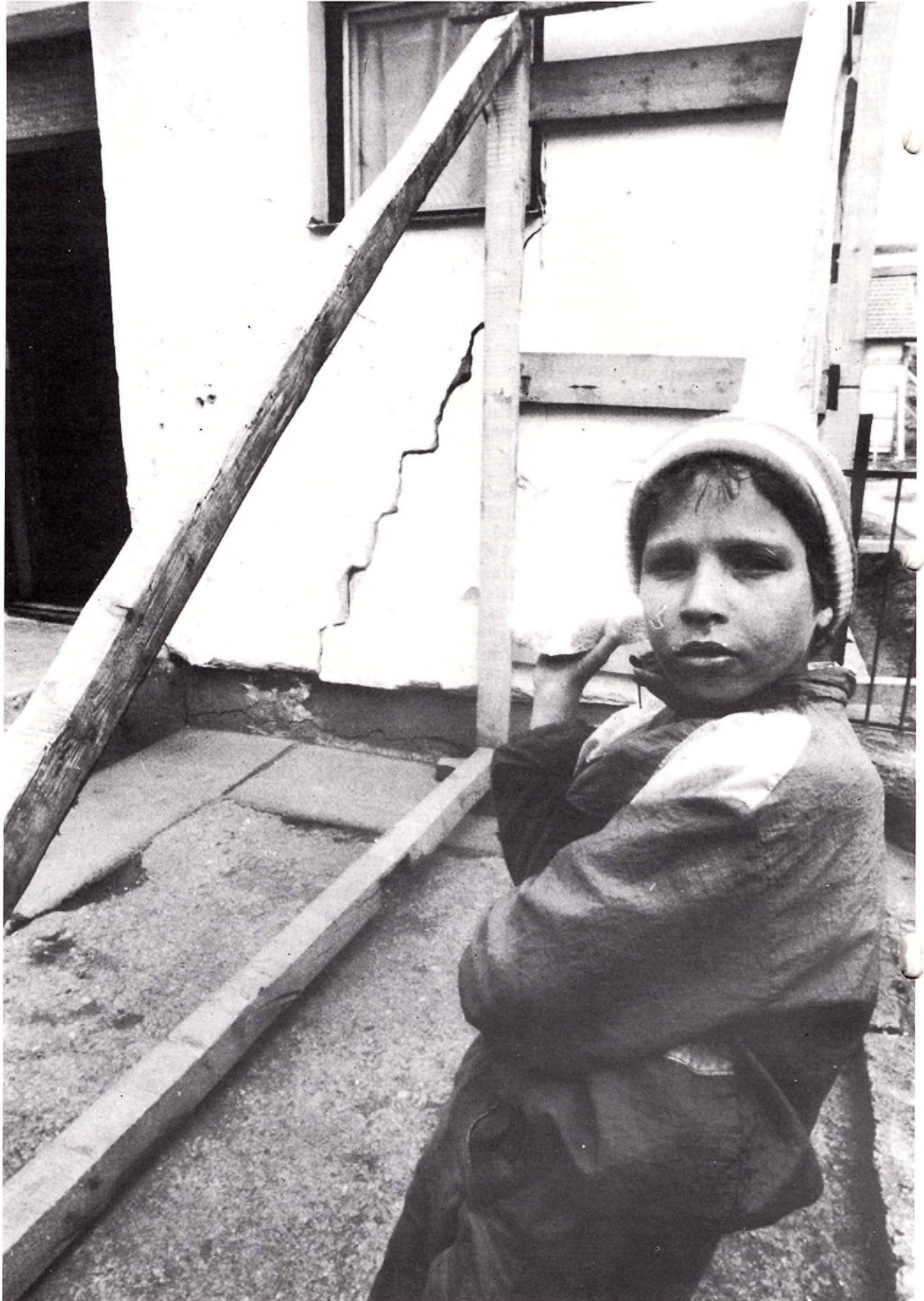
A vitaminok valóban fontosak. Egészséges, változatos táplálkozással elegendő mennyiséget vehetünk magunkhoz. Ma már sok féle vitamin van forgalomban (pl.: pezsgőtabletta). Ne vigyük túlzásba, olvassuk el a melléklet tájékoztatót, kérjük ki szakember véleményét. A túlzott vitaminbevitel is káros, nemcsak a hiánya. Az anya óvja a család egészségét, ha megfelelő mennyiségű vitamint tesz az asztalra.

A jó tanácsokat osztogatta:

Mészáros Éva

Ha elszabadulnak az indulatok

Eddig még csak elvétve, de ez sem kizárt, hogy folyton növekvő gyakorisággal, amelyben élünk, minden látszat ellenére nem csak az alul- és felülvívők közti szakadékot mélyíti. Hanem - némileg leegyszerűsítve - azok között is felszámolhatatlan ellentéteket táplál, akiknek jut fél kilógramm kenyér az asztalra, s akiknek nem. Mert valóban felfoghatatlan, hogy miért kell egyre többeknek a szó szoros értelmében éhezniük. A gazdasági válság miatt, vagy éppen azért, mert olyan népcsoport tagjai, akik korábban is és most is sorsüldözöttek? Nehéz az egyértelmű és meggyőző válasz. Még akkor is, ha esetleg szociológiailag pontosan kimutatható lenne, hogy a megfosztottak, a létminimum szintjén vegetálók között meghatározó számban vannak olyanok, akik önhibájukból kerültek ide. Csak éppen igen nehéz elválasztani a személyes és a társadalmi okokat. A következmények ugyanis kibogozhatatlan tények sokaságán alapulnak. Az elfogulatlan és tárgyilagos leírásra szinte esély sincs. S ebben az is szerepet játszik, hogy néhány éve egy fásult és igen hosszú ideje megzavart társadalom viszonyai között élünk.

Egy bizonytalan játszma szereplői

Miközben szemmel láthatóan növekednek a többségi és a kisebbségi társadalom közötti ellentétek, a demokratikus jogok önmagukban nem jelentenek gyógyírt. Hiába az önrendelkezés, ha hiányoznak a gazdasági feltételei. Hiába az önkormányzatiság, ha a döntések látszólagosak. Az *aktivitás könnyen elporladhat akkor, ha a megerősítő eredmények hiányoznak*. A cselekvőkészség is akkor teljesezhet ki, ha legalább némi remény van arra, hogy a változás elinduljon. Sorra alakultak meg az önkormányzatok, soha nem látott demokratikus módon szerveződtek meg a testületek, de a pusztá fennmaradásukért való hadakozás csupán a reménytelenséget erősítheti. *Bármeny nyíre nehéz is kimondani, egyre több jel utal arra, hogy akaratlanul is olyan helyzet áll elő, melyben a kisebbség – így a cigányság – legitim képviselői*

úgy érzik magukat, mint egy bizonytalan játszma szereplői. Jogosítványaik vannak, melyekkel nem tudnak semmit kezdeni. S ebben van is igazság. Számolni kell azzal, hogy résztvevőivé váltak egy olyan politikai közbjátéknak, melyben félelmek, előítéletek és megfélemtetések működnek. S amelyek révén a többségi hatalom képviselői vagy nem hallgatják meg őket, vagy éppen elhallgatják.

„Megoldás”

S az utóbbi annyira nyilvánvaló tény, hogy a közszolgálati szerepet betöltő Magyar Televízió például módszeresen tudomást sem vesz kisebbségi sajtótájékoztatókról vagy éppen a miniszterelnökkel történő találkozóról. Ahol épenséggel nem csupán a cigányság, hanem az összes többi kisebbség elnöke is részt vett. De a példák végnélkül szaporíthatóak lennének. Akár a kisteleplülések szintjén is, ahol a kisebbségi önkormányzatok léte legfeljebb zavaró tényező. Mivel jogilag lehetetlen felszámolni őket, így önfelszámolódásuk jelent „megoldást”. Csak hogy arról sem feledkezhetünk el, hogy ez időleges és látszólagos „megoldás”. Mert az önkormányzatok megszűnésével a súlyos gazdasági, szociális, egészségügyi stb. problémák nem tűnnek el. Más szóval: legfeljebb a katasztrófa odázódik el. Az indulatok viszont a mélyben egyre halmozódnak. S idővel csak egy szikrára van szükség, amely lángra lobbantja őket. Eppen ezért látszik elengedhetetlenül fontosnak az indulatokat feloldó politikai megegyezés. Nyilván jogszerint, de ezen kívül is. Nem mindenáron a politikai széláramlatokhoz igazodva, hiszen a politika – akárhogy nézzük is – mindig a hatalomról szól. A társadalmi megegyezés azonban valamennyi állampolgár életéről, mely nem írható le pusztán politikai kategóriákkal. Az indulatok kitörésének elejét veheti az, ha külön-külön is fontosnak tartjuk, hogy számot vessünk saját felelősségünkkel. Cigányként és nem cigányként egyaránt.

Kikezddhetetlen biztosíték

Mert mindenki számára nyilvánvaló lehet, hogy a bajok sokkal mélyebben gyökereznek annál, sem mint a fennál-

ló hatalomra lehetne fogni mindent. Rezsimek jönnek és mennek. Ígéretnek születnek és újra születnek. Függetlenül attól, hogy éppen milyen kormányzat van hatalmon. A *végző érték a demokrácia megőrzése lehet, hiszen csak ez jelent kikezddhetetlen biztosítékot arra, hogy állampolgárként azonos jogokkal rendelkezik.* S ebben a demokráciában szervesen illeszkedik az önkormányzatiság eszméje és gyakorlata. A még annyira jogos sértettséget és kifosztottságot is meg kell haladni: ha nem, akkor a számonkérés időszaka következik el. Az önvizsgálat-nélküliség, melynek következményei szinte beláthatatlanok. Holott önvizsgálat és önmérséklet nélkül senki sem várhatja el a méltányosságot. A nagykorúság – politikai értelemben is – a megegyezéskészségből táplálkozhat. A kisebbségi autonómiák is végző soron ezzel függnek össze. Nyilván sokkal könnyebb ezt kimondani, mint megvalósítani. De a lényeg még sem ez. *A vereség és a kudarc éppúgy hozzátartoznak az élet-hez, mint a siker. S az sem biztos, hogy a siker mindent elfeledtet.*

Végző bizonyíték...?

Ha valaki akár tíz évvel ezelőtt is leírta volna, hogy a kisebbségek intézményesített formában vehetnek részt a kormányzati-önkormányzati hatalomban, alighanem gyógyíthatatlan álmódóznak tűnt volna. De végül is jogilag mindez bekövetkezett. Annyi reménytelenség és kudarc árán is. Ha viszont ez megfellebbezhetetlen tény, minden szempontból kár lenne figyelmen kívül hagyni. Különösen a cigányság szempontjából van ennek jelentősége. Még egyértelműbben: annak az útszélre dobott és sodort népcsoportnak, amelyik gög és fennhéjázás nélkül szembesülhet a kínálkozó eséllyel. Az önkormányzatokat féltetni kell, mert ha felmorzsolódnak, hiányukkal is érveket szolgáltatnak ahhoz, hogy egyre többen a le- és elszámolásban találjanak „végző” bizonyítékot.

Dr. Kerékgyártó T. István

A cigányok nem csak muzsikáltak

Ez év májusában harmadszor volt alkalmam arra, hogy romákkal foglalkozó nemzetközi tanácskozáson előadást tartsak. Mindhárom előadásom célja, mondanivalója az volt, hogy a cigányok a magyarokkal legalább 700 éve együtt élnek, és ebből az együtt élésből következnek, hogy a magyarok is tanultak tőlük: vettek át népszokásaikból, tanultak tőlük szavakat. Ha ez a romákban jobban tudatosulna, bátrabban, sikeresebben kezdeményeznének, és boldogabban (majbaxtales) élnék életüket.

Egy 1779-es összeírás szerint a Jászkunságban letelepült összes cigány család a magyarokkal közös utcában lakott, szinte mindnek volt saját háza, többnek földje, szőlője, marhája. A legtöbb családfő kovács volt; jó fűrőt csak a cigányok tudtak csinálni, házam cserépléceit a mai napig cigányszögek tartják, de fémműves cigányoktól vették az állattartáshoz szükséges béklyót, vaskarikákat, csengőket, kolompokat, díszes juhászkaftot stb. is. A fémműves cigányoknak korábban még nagyobb volt a becsületük, hiszen a török elleni háborúk idején a harcosoknak az életük függött attól, milyen munkát végeztek a cigány fegyverkovácsok. Kétszázötven évvel ezelőtt a cigányok még csak alkalmsszerűen, mintegy másodállásban foglalkoztak zenéléssel, de a magyarok ezt a tevékenységet is jobban megbecsülték: Kunszentmárton városa 1809-ben **Zsiga Jánost** azért fogadta be, mert „muzsikus kevés van, úgyhogy két bandát sem formálhatnak”. Ekkortájt ünnepeken zenéléssel a templomban is közreműködtek.

Az alföldi pusztákon különösen fontos szerepük volt a gurváriknak, az ökrös cigányoknak, marhahajcsároknak. Úgy látszik, voltak saját marhacsordával rendelkező cigányok is, a legtöbben azonban a marháknak a bécsi vásárokra hajtásában ügyeskedtek. Hogy ehhez is mennyi szakértelem, micsoda kitarítás kell, igazán csak az tudhatja, aki már hajtott hosszabb távolságra sóre-marhát. A XVIII. században egyik legkeresettebb exportcikkünk volt az élő marha.

A cigányoknak a város is hasznát látta, mert őket – az 1800-as évektől jórészt ingyenes – apróbb és nagyobb munkára kötelezte: favontatás, téglágetés, mészoltás, levélhordás, rabok kísérése stb. De már évszázadokkal korábban a patrínárik, a leveles cigá-

nyok látták el a postási teendőket; rabok kísérése, felügyelete pedig szintén a török harcok idején volt különösen fontos.

Az eddig ismert, legkorábban (1378) megnevezett roma **Cigány Miklós**, tethetős zágrábi (akkor Magyarországhoz tartozott) mészáros. Annak is vannak azonban nyomai, hogy a disznóvágást is végeztették cigányokkal. Környünkön sok fejét fennhordozó gazho kőműves ma is cigány munkának tartja a vályogvetést, tapasztást, ami nélkül az elmúlt századokban sok ház nem épült volna fel. Ennek a munkának a hagyományos végzői a lipitórik voltak.

A különböző évszázadokban érkező romacsoportok persze arra kényszerültek, hogy a magyarok által lenézett, megvetett, piszkos munkát is elvégezzék, különben nem fogadták volna be őket. A céhen kívül rekedt cigányok

nyúzták meg a feleslegessé vált kutyákat, az elhullott állatokat, s a bőr kikészítésével tették használhatóvá az amit a magyarok egyébként elástak volna. Hogy ez is mennyire fontos volt, érzékelteti az Erdélyben 1585-ben készült feljegyzés: „Az cigányok ebet öltek, fizettem nekik 59 ebért 1 forintot” (ezidőtájt egy fejős tehén borjával együtt 10 forintba került).

A magyar szavak eredetének vizsgálata arról tanúskodik, hogy a szintő, ma már csaknem kihalt cigánycsoportból származó, különböző mutatványos, bűvész, kötél-táncos, körhintás, céllövöldés cigány embereknek a szórakoztatáson túl szerepük volt az európai népek kultúrájának közvetítésében is, arról nem is szólva, hogy a magyar nyelvet számtalan szép hangzású szóval gyarapították.

Kakuk Mátya

Az Alkotmánybíróság határozata

MARAD A GYES, A GYED ÉS A CSALÁDI PÓTLÉK

Az Alkotmánybíróság 1995. június 30-i nyilvános teljes ülésén kihirdetett határozatában több ponton az alaptörvénnyel ellentétesnek minősítette a gazdasági stabilizációt szolgáló törvényt, az úgynevezett Bokros-csomagot. Azokat az indítványokat viszont, amelyek a törvény teljes egészében való megsemmisítését kérték, a testület elutasította.

Az Alkotmánybíróság az idő rövidsége miatt ez alkalommal csak azokról az indítványokról döntött, amelyek a törvény rendelkezései közül a széles rétegeket érintőket kifogásolták, amelyek jelentős változásokkal járnak ésonnal hatályba léphetnének. Az indítványok részletes tartalmi alkotmányossági felülvizsgálatát a testület ősszel folytatja.

Az Alkotmánybíróság megállapította: a jogbiztonság a szerzett jogok védelme érdekében megköveteli, hogy az anyasági és gyermektámogatási rendszer keretei között a viszonylag rövid és meghatározott idejű támogatásokat (gyes, gyed, gyet, várandósági pótlék, terhességi segély) a már megszületett és 1995. június 15-től számított háromszáz napon belül megszületendő gyermekek esetében a hatályosnál nem kedvezőtlenebb feltételekkel és időtartamra biztosítsák. A családi pótlék esetében pedig a jogalkotóknak elegendő felkészülési időt kell adnia a változathoz való alkalmazkodáshoz azok számára is, akik elvesztik jogosultságukat erre a járandóságra.

Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság a gazdasági stabilizációt szolgáló, egyes törvénymódosításokról szóló törvény és a végrehajtására hozott rendeletek 1995. július 1-jei hatálybalépését kimondó rendelkezéseit é tekintetben alkotmányellenesnek minősítette és megsemmisítette, azaz a gyed eltörlése, a gyes új rendszere, valamint a családi pótlék új rendszere egyelőre nem lép hatályba.

Az indoklás szerint nincs alkotmányos akadálya annak, hogy az állampolgári jogon járó szociális ellátásokat rászorultság szerint járó juttatásokká

alakítsák át, feltéve, hogy megfelelő átmeneti időt biztosítanak. Az Alkotmánybíróság döntése arra is rámutat, hogy az államnak a társadalom jelentős részét érintő szociális ellátási rendszer átalakításakor az ország pénzügyi, gazdasági helyzetére vonatkozó szempontok mellett figyelembe kell vennie az alkotmánynak az anya, a család és a gyermekek védelmét előíró rendelkezéseit is. A stabilizációs törvénycsomag bevezetése azáltal, hogy a lényeges változásokat tartalmazó szabályait 1995. július 1-jevel léptette hatályba, e követelménynek nem felel meg, s ezért alkotmányellenes.

Alkotmányellenes annak a rendelkezésnek az 1995. július 1-jei hatályba léptetése is, amely szerint a munkavállaló betegsége esetén csak a keresőképtelenség huszadik napját követően jogosult táppénzre. Az addig terjedő időre a munkáltató által fizetett betegszabadság jár, de az első öt napra a dolgozó semmilyen díjazást nem kap. Az alkotmányellenes rendelkezést az Alkotmánybíróság megsemmisítette, s az nem lép hatályba.

A határozat megállapítja, hogy a társadalombiztosítás megnehezüléséből adódó terhek részben – arányos és alkotmányos indokok mellett – áthárítása a biztosítottakra, illetőleg a munkáltatókra, önmagában nem alkotmányellenes. Az ilyen átrendezéseknél azonban alkotmányos követelmény, hogy a kockázat áthárítás terheit az érintettek időben megismerjék, a jövőbeni kockázatokkal számolhassanak, fedezésükről gondoskodhassanak. A kifogásolt rendelkezés következtében viszont a munkáltatók – és részben a munkavállalók – a megemelt kockázatot egyik napról a másikra, anélkül kénytelenek elviselni, hogy erre megfelelő tartalékolással felkészülhettek volna. Ezért a húsz napra emelt betegbiztosítási kockázat áthárítás azonnali hatálybaléptetése az alkotmány sérelmét jelenti.

Alkotmányellenesnek minősítette és ezért megsemmisítette az Alkotmánybíróság azt a rendelkezést is, amely 44 százalékos társadalombiztosítási járulé-

lék fizetését írta elő a szerzői honoráriumok és más szellemi alkotások díjának kifizetése után. A határozat rámutat arra, hogy a járulék befizetése nem alapoz meg semmiféle társadalombiztosítási ellátást. Az ellenszolgáltatás nélküli fizetési kötelezettség a megbízó vagyoni jogát aránytalanul korlátozza, ezért alkotmányellenes. Hátrányos megkülönböztetésnek számít az is, hogy a törvény a kiegészítő tevékenységet végző vállalkozókat terhelő baleseti járulékot több mint háromszorosára, a más vállalkozók társadalombiztosítási járulékával azonos mérvűre emelte, mert a kiegészítő tevékenységet végzők változatlanul csupán az ellátások szűkebb körére lennének jogosultak.

Alkotmányellenesnek minősítette és megsemmisítette a testület azt a rendelkezést is, amely az 1995. december 31-ig alkalmazható személyi szám használatát 1999. december 31-ig meghosszabbítja. Az Alkotmánybíróság 1991-ben kimondta, hogy korlátozás nélkül használható általános és egységes személyazonosító jel ellentétes az információs önrendelkezési joggal, ezért alkotmányellenes.

A határozat hangsúlyozza, hogy a személyi szám használatának további négy évvel való meghosszabbítására nem elegendő alkotmányos indok, a gazdasági egyensúlyi helyzet javítása. Alkotmányellenes az is, hogy a törvénycsomag rendelkezése a személyi szám használatát a törvényben eddig szereplő körön túlra is kiterjeszti, s lehetővé teszi, hogy a jogosult szervek azt a nyilvántartási szervekkel való kapcsolattartásra és az egymással való kapcsolattartásra is használhassák.

Az Alkotmánybíróság elutasította azokat az indítványokat, amelyek a törvény szerkesztésének és előkészítésének fogyatékoságai miatt a törvénycsomag egészének a megsemmisítését kérték. A határozat rámutat: az a jogtechnikai megoldás, hogy a stabilizációs törvény törvénymódosítások laza halmazából áll, bár nem kívánatos, de nem ellentétes az alkotmánnyal.

KÍGYÓS JANCSI

Volt egyszer egy szegény asszony, s annak egyetlen fia: annak a fiúnak Jancsi volt a neve. Azt mondja egyszer az anyjának:

– Édesanyám, én elmegyek szerencsét próbálni. Talán szerencsém lesz, s szerzek valamit – kendnek is jobb lesz az élete.

A szegény asszony pogácsát sütött, feltarisznyálta a fiát, s Jancsi elindult hetedhét ország ellen. Ment, mendegélt hegyeken-völgyeken által, s amint egy rengeteg erdőn menne keresztül, meg-szólítja valaki.

Néz erre, néz arra, nem lát senkit. Aztán felnéz egy fára, s hát annak a felső ágára rá van tekeredve egy kígyó, ez szólott hozzá.

Azt mondotta Jancsinak a kígyó:

– Te, legény, végy le a fáról, s vígy haza az édesapámhoz, bizony nem bánod meg.

Jancsi felmászott a fára, a kígyót szépen letekerte az ágról, az meg mindjárt rátekerőzött a nyakára, de nem bántotta Jancsit.

No, leereszkedik a fáról, továbbindul Jancsi, s kérdi a kígyótól:

– Hát hol lakik a te édesapád?

– Látod-e amott azt a nagy tüzet? – kérdezte a kígyó. – Ott lakik az én édesapám, gyémántpalotában.

Hitte is, nem is Jancsi ezt a beszédet, de azért csak vitte a kígyót, többet nem kérdezősködött.

Tovább mennek, mendegélnek, s egyszerre csak eléjük áll egy disznó nagy rőfögéssel. Azt mondja Jancsinak a disznó:

– Tedd le a kígyót, legény, mert téged is megvarázsol, mint engem! Látod-e, én királyfi voltam, s disznónak varázsol.

– Nem bánom én, akárminek varázsol – mondotta Jancsi –, megígértem, hogy hazaviszem, szavamnak állok.

Amint egy pár lépéssel továbbmentek, azt mondja a kígyó.

– Szerencséd, hogy nem hallgattál arra a disznóra! Királyfi lehetne még most is, de megvarázsoltam, mert hiába kértem, hiába könyörögtem, nem vitt haza az édesapámhoz.

Még egy hajításnyira sem mentek, eléjük toppan egy ló, s az is mondja Jancsinak:

– Tedd le azt a kígyót, te legény, mert téged is megvarázsol, mint engem.

– Nem bánom én, ha meg is varázsol – mondta Jancsi –, megígértem, hát szavamnak állok.

Mikor egy kicsit tovább haladtak, azt mondta a kígyó Jancsinak.

– Látod, Jancsi, ezt is azért varázsoltam meg, mert nem vitt haza az édesapámhoz.

Tovább mennek, hát jó szembe velük egy bika, azzal is hasonlóképpen járnak.

Mikor kicsit eltávolodtak a bikától, azt mondja a kígyó:

– Látod-e, te, legény! Ez mind a három királyfi volt, s mind a hármat kértem, hogy vegyen le a fáról, vigyen haza az édesapámhoz, de egyiknek sem volt annyi szíve, hogy megkönyörüljön rajtam. Azért varázsoltam meg mind a hármat.

Csikszentmihályi Berta rajza

Eközben megérkeztek ahhoz a nagy tűzhöz, amelyet messziről láttak. Attól a tűztől nem messze volt a gyémántpalota. Ott lakott a kígyó édesapja, a kígyók királya.

A gyémántpalota előtt egy regement katona állott őrt, s mikor Jancsi odaért a kígyóval, szépen két sorba állottak, s úgy tisztelegtek.

– Hallod-e, te, jó legény! Az édesapám, amiért engem hazahoztál, annyi ezüstöt és aranyat kínál, amennyit csak elbírsz, talán még többet is, de te ne fogadj el semmi egyebet, csak azt a nagy abroszt, amelyik az ebédlőasztalra van felterítve!

Bemennek a palotába, fogadja a kígyókirály nagy örömmel őket, s mondja lelkes szóval Jancsinak:

– Kívánj akármit, te, legény! Adok neked aranyat, ezüstöt, gyémántot, amiért visszahoztad egyetlen leányomat.

– Nem kell nekem, felséges királynom, sem aranya, sem ezüstje, sem gyémántja – mondogatta Jancsi –, csak az a nagy abrosz, amelyik az ebédlőasztalra van felterítve.

– Jól van, fiam – mondja a kígyókirály –, neked adom, pedig ez a legdrágább kincsem a leányom után. Mert úgy tudd meg, hogy ennek az abrosznak csak be kell hajtani a négy sarkát, s tele lesz mindjárt étellel-itallal. Ha ezt az abroszt megörzöd, ételre, italra nem lesz gondod az életben.

Ott mindjárt meg is mutatja a király, hogy mit tud az abrosz.

Behajtja a négy sarkát, hát annyi rajta az étel-ital, hogy csak úgy ropogott alatta az asztal, pedig színarany volt mind a négy lába, de még a fedele is. Leültek az asztal mellé, biztatja Jancsit a kígyókirály:

– Egyél, igyál, fiam!

Esznek-isznak, s egyszer csak mi történik, mi nem – nem egyéb a nagy semminél –, elég az, hogy kerül-fordul az asztal körül a kígyókirály leánya, s hát egy szempillantásra csak eltűnik, mintha a föld nyelte volna el, s ott van helyette egy szépséges szép leány, de olyan szép, hogy Jancsinak szeme-szája tátva maradt a nagy álmélkodástól.

Megszólal a leány:

– Csodálkozol ugye, te, legény? Pedig úgy nézz meg, hogy én vagyok az a kígyó, akit hazahoztál.

– Nem bánom én – mondta Jancsi –, ha az vagy, ha nem az vagy, de ha előbb látlak, bizony nem az abroszt kérem az apádtól, hanem téged.

Azt mondja a kígyókirály:

– Ne búsulj, fiam! Neked adom az abroszt is, neked adom a leányt is, adok mellé tenger kincset – élhettek ugyan, míg világ a világ s még két nap.

De bezzeg megörült ennek Jancsi, nemkülönben a kígyó-királykisasszony. Mindjárt nagy lakodalmat csaptak – hét álló nap s hét éjjel táncoltak. Akkor a fiatalok hatlovas hintóba ültek, úgy indultak Jancsi hazájába.

Ahogy megérkeztek Jancsi hazájába, éppen olyan gyémántpalotát építettek, mint a kígyókirályé. Beköltöztették Jancsi anyját is. Bezzeg jó dolga volt azután, kezét-lábát összekalácsolta, úgy élt, mint a királyné.

Itt a vége – fuss el véle!

Benedek Elek meséje

F E J T Ö R Ő K

„L”-találó

Az ábrába olyan meghatározások kerülnek, amelyek második betűje „L”. Ezeket a szavakat küldjétek be!

	L		
	L		
	L		
	L		
	L		

gyümölcs

kenőanyag

lét

női név

nem kell több

Keresd
a párját!

Húzzátok össze a megfelelő szópárokat, és az így kapott összetett szavakat küldjétek be!

cipő	felhő
nap	keret
bárány	fűző
kép	nyíró
fű	sütés

Jó fejtörést!
Megfejtéseiteket várjuk a szerkesztőségbe!

Lungo Drom
5000 Szolnok
Szapáry út 19.

NEVE(KE)T !

A két felsorolásból hiányzik két-két név. Az ábécé logikája szerint pótolod a hiányzó, magánhangzóval kezdődő neveket!

a, *Amália .... Elemér, Éliás,*
Irma .... Ödön, Ubul

b, *Anna, Ágota .... Éva,*
Ida, Ottó .... Urzula, Üdvöske

Megfejtések

Előző számunk helyes megfejtései:

Kakukkfőka: A – domb; B – tó; C – pajtás; D – Bodri; E – kör.

Elbújt nevek: Péter, Zoltán, Tibor, Gabi, Kati.

Számbújóska: $11 + 4 + 12 + 8 + 11 + 4 + 24 + 2 + 20 + 3 = 100$.

Találós kérdések: 1. szék; 2. labda; 3. kanál.

Szerencsés nyerteseink: **Karika Gizella** – Szil, **Prezenszki Nikoletta** – Tarnaörs. Gratulálunk, nyereményeiket postán küldjük el.

Szóalkotás

Ha a meghatározásokat megfejtitek, és első betűiket beírjátok a négyzetekbe, a nyár legfontosabb „kellékét” kapjátok megfejtésül. Ez a szó a megfejtés!

tagadunk =	
nemesfém =	
írunk rá =	
fiú neve =	
fémpénz =	
zéró =	
lány neve =	

TALÁLÓS
KÉRDÉSEK!

1. Füvek sűrűjében barna zenész csücsül, lábával hegedül, cirr-cirr, száll a nótákora reggel óta.

Mi ez?

2. Egyik szárnyán három petty van, a másikon négy petty. Ügyes kertész, kártevőktől sok levelet véd meg.

Mi ez?

3. Mi az, amit először a levesbe teszünk?!

Az oldalt összeállította:

Bújdosó Jánosné

P Á L Y Á Z A T O K

A

„Te is más vagy – Te sem vagy más”

Európai Ifjúsági Kampany Magyarországi Bizottsága pályázatot hirdet ifjúsági szervezetek, iskolák, emberi jogi csoportok, kisebbségi önkormányzatok, kulturális intézmények számára

TOLERANCIA NAPOK MEGRENDEZÉSÉRE

A pályázat célja, hogy fiatalok, kisebbségi szervezetek és a sajtó aktív részvételével olyan összetett rendezvények valósuljanak meg, melyek viták és kulturális rendezvények keretében eredményesen és élményszerűen mutatják be a Magyarországon élő etnikai, társadalmi, vallási vagy más kisebbségi csoportok kultúráját, életformáját és gondolkodásmódját, valamint bemutatják a kisebbségekkel való harmonikus együttélés lehetőségeit.

MEGRENDELŐ

Megrendelem az LD című roma lapot
..... példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve:

Címe:

Előfizetési díj egy évre: 174 Ft,
fél évre: 87 Ft

A megrendelőlapot és az előfizetés díját a szerkesztőség címére kell eljuttatni:

5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Telefon/fax: 56/420-110

Előfizethető rózsaszínű
postai utalványon.

Megrendelőink között az év
végén
ÉRTÉKES
vásárlási utalványokat
sorsolunk ki!

A Kampanybizottság segítséget nyújt filmes programok, koncertek, kiállítások, kerekasztal-beszélgetések megszervezéséhez is.

Maximálisan igényelhető összeg: 200.000 Ft.

A pályázat benyújtásának határideje:
1995. szeptember 20.

Pályázati űrlapot a *Művelődési és Köznevelési Minisztérium Ügyfélszolgálati Irodáján* (1055 Budapest, Szalay u. 10-14.), további információt a 153-0600/1615, 1655-ös telefonszámon *Szántó Gabriellánál* és *Karsai Szilviánál* lehet kérni, május elsejétől.

Az Európa Tanács által kezdeményezett

„Te is más vagy – Te sem vagy más”

címet viselő tolerancia kampany Magyarországi
Bizottsága pályázatot hirdet

VIDEKÓLIPP ÉS RÁDIÓS HANGKLIPP KÉSZÍTÉSÉRE

A fiataloknak szóló kampany témája a másság, a sokféleség széleskörű bemutatása, a kisebbségi és a többségi csoportok harmonikus együttélésének feldolgozása. A kampany kisebbségi fogalma széleskörű, nemzeti, etnikai, vallási, kulturális, társadalmi különbözőséget egyaránt magába foglal.

Pályázni lehet 20 másodperces fekete-fehér videó-, és 30 másodperces hangklipp forgatókönyvével és költségvetéstervével.

A pályázaton részt vehet fiatal személy, illetve művészeti csoport, aki illetve amely a kampany pozitív üzeneteit magáénak vallja.

A videoklipp elkészítéséhez 500.000 Ft, a hangklipp elkészítéséhez 150.000 Ft áll rendelkezésre.

A pályázatot a Központi Ifjúsági Alap támogatja.

Beküldési határidő 1995. július 15.

A beérkezett forgatókönyveket a Kampanybizottság bírálja el.

További információ kérhető a „Te is más vagy – Te sem vagy más” Kampany titkárságán,
telefon: 153-0600/1615, 1655.

Cím: Művelődési és Köznevelési Minisztérium,
1055 Budapest, Szalay u. 10-14.

Országos vásárok naptára

1995. július 5 – augusztus 6.

R Ö V I D Í T É S E K

av.	= autóvásár
bv.	= búcsúvásár
bp.	= bolhapiac
mgv.	= munkagép vásár
nm	= népművészeti
oá.	= országos állatvásár
oák.	= országos állat- és kirakodó vásár
ok.	= országos kirakodó vásár
osk.	= országos sertés- és kirakodó vásár
r.	= régiségvásár
üv.	= ünnepi vásár
zk	= zenés kirakodó vásár

Július 5. (szerda)

Jánosháza	bv.
Jászládány	bv.
Miskolc	oák.
Tab	oák.

Július 6. (csütörtök)

Mezőkövesd	oá.
Ónod	oák.
Véztő	oák.
Zalakomár-	
Kiskomárom	oá.

Július 7. (péntek)

Bóly	oák.
Gyöngyös	oá.
Gyula	oák.
Hódmező-	
vásárhely	oá.
Szombathely	ok.
Tornyszentmiklós	ok.

Július 8. (szombat)

Apc	oák.
Bátaszék	oák.
Csákánydoroszló	ok.
Csákvár	oák.
Dévaványa	oák.
Hajdúszoboszló	ok.
Jászberény	oák.
Kecskemét	av.
Nagybaracska	oák.
Ózd	oák.
Pécs	ok+av.
Polgárdi	oák.
Siófok-Kiliti	av.
Szentlőrinc	oák.

Július 9. (vasárnap)

Baja	av.
Békéscsaba	av.
Dabas	oák.
Debrecen	av.
Dunavecse	oák.
Gödöllő	osk.
Hajdúszoboszló	ok.
Hatvan	av.
Heves	av.
Hódmező-	
vásárhely	av.
Jászkarajenő	oák.
Kecel	oák.
Kecskemét	av.
Kiskun-	
félegyháza	oák.
Kunhegyes	av.
Mesztegyő	oák.
Miskolc	av.
Nagykanizsa-	
Kiskánizsa	bv.
Pásztó	oák.
Pécs	oák., av.
Poklosi	bv.
Siófok-Kiliti	av.
Szabadszállás-	
Csentova I.	oák.
Szarvas	oák.
Szeged	av.
Szeged-Kiskun-	
dorozsma	ok.
Szentes	oák.
Szombathely	av.
Tiszaújföld	av.

Július 10. (hétfő)

Békés	oá+mgv.
Körmend	oák.
Siklós	oák.
Sziksó	oák.

Július 11. (kedd)

Pétervására	oák.
Szombathely	oák.
Zalaegerszeg	ok.

Július 12. (szerda)

Alsószéniván	bv.
Csorna	oák.
Makó	oá.
Mezőcsát	oák.

Július 13. (csütörtök)

Komádi	oá.
Tét	oák.

Július 14. (péntek)

Sásd	oák.
Szigetvár	oák.
Szombathely	ok.

Július 15. (szombat)

Hajdúszoboszló	ok.
Kál	oák.
Kecskemét	av.
Mernye	ok.
Mezőberény	oák.
Mohács	oák.
Patvar	av+mgv.
Pécs	ok., av.
Répcelak	av.
Sarkad	av+mgv.
Siófok-Kiliti	av.
Szeged-Kiskun-	
dorozsma	oá.

Július 16. (vasárnap)

Ajka	av+bp.
Apátistvánfalva	bv.
Bercel	oák.
Békéscsaba	av.
Cegléd	oák.
Csáford	bv.
Debrecen	av.
Dénesfa	bv.
Dunaföldvár	oák.
Dunaiújváros	av.
Hajdúszoboszló	ok.
Hatvan	av.
Heves	oák.
Hódmező-	
vásárhely	av.
Jánosháza	av+mgv.
Jászapáti	av+mgv.
Jászládány	oák.
Kaposvár	ok.
Kecskemét	oák.
Kenderes	oá.
Kiskun-	
félegyháza	av.
Komárom-	
Koppány-	
monostor	bv.
Mezőtúr	oák.
Miskolc	av.
Monor	oák., av.
Mórahalom	oák.

Mosonszolnok

Nagykanizsa	av.
Orosháza	av.
Pécs	oák., av.
Romhány	oák.
Siófok-Kiliti	av.
Szászvár	

Július 17. (hétfő)

Szeged	av.
Tiszakécske	oák.
Tokaj	oák.
Vác	oák.

Július 18. (kedd)

Felsőnyárád	oák.
Hatvan	oák.

Július 19. (szerda)

Hajdúnánás	oák.
Rudabánya	oák.
Soltvadkert	oák.

Július 20. (csütörtök)

Edelény	oák.
Drávafok	oák.

Július 21. (péntek)

Szombathely	ok.

Július 22. (szombat)

Hajdúszoboszló	ok.
Kecskemét	av.
Kondoros	oák.
Pécs	ok., av.
Polgárdi	oák.
Sárbogárd	oák.
Siófok-Kiliti	av.
Tarcal	oák.

Július 23. (vasárnap)

Árpás	bv.
Békéscsaba	av.
Csépa	bv.
Debrecen	av.
Hajdúszoboszló	ok.
Hatvan	av.
Hódmező-	
vásárhely	av.
Kaposvár	av.
Kecskemét	av.
Kunmadaras	oák.
Miskolc	av.
Nagykátá	oák.
Nagykörös	oák.
Pécs	oák+av.
Siófok-Kiliti	av.
Szeged-Kiskun-	
dorozsma	ok+av.
Taksony	bv.
Tiszaörvény	bv.
Tornaszentjakab	bv.

Július 24. (hétfő)

Baja	av+mgv.
Körmend	oák.
Söjtör	oák.
Taksony	bv.
Vámosmikola	oák.
Verpelét	oák.

Július 25. (kedd)

Sajókaza	oák.
Szombathely	oák.

Július 27. (csütörtök)

Drégelypalánk	oák.
Szany	ok.

Július 28. (péntek)

Dévaványa	oá.
Hegykő	nmv.
Szombathely	ok.

Július 29. (szombat)

Csanylelek	oák.
Gyál	oá.
Hajdúszoboszló	ok.
Hegykő	nmv.
Jászárokszallás	oák.
Kecskemét	av.
Martonvásár	bv.
Pécs	ok+av.
Siófok-Kiliti	av.
Szabadhidvég	ok.
Tarcal	oák.

Július 30. (vasárnap)

Bakonycsernye	bv.
Békéscsaba	av.
Bozsok	bv.
Csipekerek	bv.
Csorna	av.
Debrecen	av.
Dég	bv.
Hajdúszoboszló	ok.
Hatvan	av.
Gencsapáti	bv.
Hegykő	nmv.
Hódmező-	
vásárhely	av.
Isztimér	bv.
Ják	bv.
Jánoshalma	bv.
Jászárokalm	bv.
Kecskéd	bv.
Kecskemét	av.
Keszű	bv.
Kisújszállás	av.
Martonvásár	bv.
Miskolc	av.
Pásztó	av.
Pécs	oák+av.
Pilis	oák.
Pósfá	bv.
Sikátor	bv.
Siófok-Kiliti	av.

Szany	bv.
Szeged	av.

Tamási	oák+av.
Tompá	oák.
Zalaszentgrót	av.

Július 31. (hétfő)

Kapuvár	oák+oá.
Körmend	oák.
Szany	bv.
Tompá	bv.

Augusztus 1. (kedd)

Bátonyterenye	oák.
Beled	oák.
Cegléd	oák., oá.
Nagykanizsa	oák.
Sellye	oák.
Szentgotthárd	bv.
Szombathely	oák.
Tiszalúc	oák.
Zirc	oák.

Augusztus 2. (szerda)

Miskolc	oák.
Tab	oák.

Augusztus 3. (csütörtök)

Jánosháza	bv.
Ónod	oák.
Véztő	oák.
Zalakomár I.	
(Kiskomárom)	oá.

Augusztus 4. (péntek)

Gyöngyös	oá.
Gyula	oák.
Hódmezővásárhely	oá.
Pécs	r.
Szombathely	ok.
Tornaszentmiklós	ok.

Augusztus 5. (szombat)

Abony	oá.
Békéscsaba	oák.
Hajdúszoboszló	ok.
Jászberény	av+mgv.
Kecskemét	av.
Komló	oák., av.
Magyarnándor	oák.
Marcali	oák., av+mgv.
Ócsa	oák.
Pécs	oák+r., av.
Poroszló	oák.
Siófok-Kiliti	av.
Tornaszentjakab	oák.

Gusztafik Ágnes munkája

